

The logo for 'praktikon' is a magenta rounded square with the word 'praktikon' in white lowercase letters.

Zo thuis mogelijk

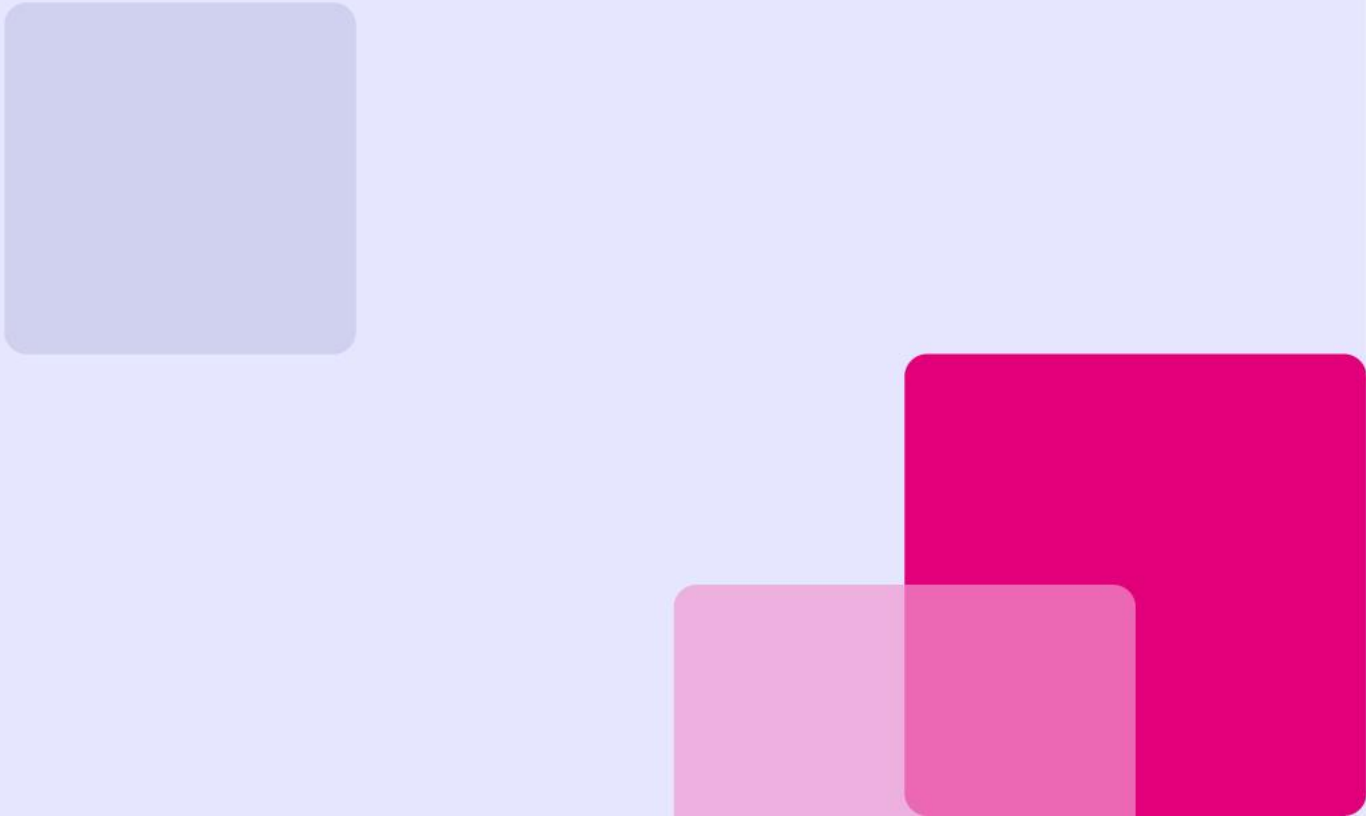
**Verdiepende inzichten in pleegzorg en gezinshuizen
als alternatief voor residentieel verblijf**

Nina Esmeijer

Marc Delsing

Marloes Jaspers-van der Maten

Coleta van Dam

The bottom half of the page features several overlapping squares in shades of purple and magenta, creating a modern, abstract design.

Volledige referentie

Esmeijer, N., Delsing, M., Jaspers-van der Maten, M., & Van Dam, C. (2025). *Zo thuis mogelijk: verdiepende inzichten in pleegzorg en gezinshuizen als alternatief voor residentieel verblijf*. Nijmegen: Praktikon.

Alle auteurs zijn als onderzoekers verbonden aan Praktikon.

Praktikon

Postbus 6909

6503 GK Nijmegen

www.praktikon.nl

info@praktikon.nl

tel. 024-3615480

Financiering

Dit onderzoek is financieel mede mogelijk gemaakt door een subsidie van ZonMw binnen het programma Regionale Kenniswerkplaatsen Jeugd.

Met dank aan de interviewers Monica van den Brink, Ina Hovenkamp, Suzanne Lelivelt, Jolanda Pouls, Tonnie Schotman en Judith Tijhof voor hun toewijding aan dit project, de projectgroep van de Academische Werkplaats Inside Out voor hun waardevolle input gedurende het project, John Goessens en Yvonne Aartsen voor het mogelijk maken van dit onderzoek binnen Entrea Lindenhout, Janneke de Rijk en Carmen Swiers voor hun bijdragen aan het coderen van de interviews, en tot slot een groot woord van dank aan alle geïnterviewden en met name de jeugdigen en ouders, die bereid waren hun persoonlijke verhalen met ons te delen zodat we er met elkaar van kunnen leren.

© 2025 Praktikon B.V.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Praktikon.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoud

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding onderzoek	5
1.1.1 Pleegzorg en gezinshuizenzorg	5
1.1.2 Verplaatsing en breakdown	5
1.1.3 Besluitvorming over uithuisplaatsing en de stem van de jeugdige	6
1.2 Onderzoeksvragen	7
2 Onderzoeksmethode	8
2.1 Onderzoeksopzet en participanten	8
2.1.1 Procedure werving en selectie respondenten dossieranalyse en casestudies	8
2.1.2 Participanten	10
2.2 Dossieranalyse	11
2.2.1 Dataverzameling	11
2.2.2 Datapreparatie	12
2.2.3 Data-analyse	13
2.3 Casestudies	13
2.3.1 Dataverzameling: vragenlijsten	13
2.3.2 Dataverzameling: interviews	14
2.3.3 Data-analyse: vragenlijsten	15
2.3.4 Data-analyse: interviews	15
3 Resultaten	16
3.1 Kenmerken van jeugdigen	16
3.1.1 Problematiek, redenen voor plaatsing en hulpverleningsgeschiedenis	16
3.1.2 Verloop plaatsing en uitstroom	18
3.2 Ervaringen van jeugdigen	19
3.2.1 Besluitvormingsproces rond uithuisplaatsing en overplaatsing	19
3.2.2 Wonen in een pleeggezin of gezinshuis	23
3.2.3 Welzijn van jeugdigen tijdens het verblijf	28
3.2.4 Contact met ouders tijdens het verblijf	31
3.2.5 Contact met begeleiders en verwijzers	35
3.3 Succesvolle plaatsingen versus breakdown	39
3.3.1 Bevindingen dossieranalyse	39
3.3.2 Bevindingen vragenlijsten	40

3.4	Nevenbevindingen	44
3.4.1	Terugkoppeling aan begeleiders	44
3.4.2	Ervaringen van interviewers	44
4	Conclusies en aanbevelingen	46
4.1	Conclusies	46
4.1.1	Kenmerken van de jeugdigen	46
4.1.2	Ervaringen met het besluitvormingsproces en verblijf in pleeggezinnen en gezinshuizen	46
4.1.3	Factoren die bijdragen aan succesvolle plaatsing versus breakdown	48
4.2	Reflectie op de uitvoering en beperkingen van het onderzoek	48
4.3	Aanbevelingen	49
	Literatuurlijst	51
	Bijlage 1 Vragenlijst jeugdigen, ouders en opvoeders	53
	Bijlage 2 Interviewprotocol jeugdigen	57

Samenvatting

Aanleiding en onderzoeksvragen

Uithuisplaatsing is een van de meest ingrijpende vormen van jeugdhulp. In de afgelopen jaren is dan ook een duidelijke maatschappelijke beweging ontstaan om het aantal uithuisplaatsingen terug te dringen. De Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming en de Hervormingsagenda Jeugd vestigen de aandacht op het zoveel mogelijk voorkomen van uithuisplaatsingen en het bevorderen van terugplaatsingen naar huis. Wanneer een uithuisplaatsing toch noodzakelijk is, gaat de voorkeur uit naar plaatsing in een gezinsgerichte vorm van zorg (zoals pleegzorg of gezinshuizen), boven plaatsing in residentiële voorzieningen. Uithuisgeplaatste jeugdigen ervaren regelmatig verplaatsingen of een breakdown (een ongeplande voortijdige beëindiging van een plaatsing). Besluitvorming over uithuisplaatsing is bovendien complex en weinig gestandaardiseerd. Ook de wensen van de jeugdige worden daarbij nog onvoldoende gehoord, wat het succes van een plaatsing kan ondermijnen. Om meer inzicht te krijgen in hoe plaatsingen in pleeggezinnen en gezinshuizen beter kunnen aansluiten bij de behoeften van jeugdigen, richt dit onderzoek zich op hun ervaringen en die van ouders, opvoeders en professionals en wordt tevens nagegaan welke factoren samenhangen met een succesvolle plaatsing versus een breakdown.

Onderzoeksopzet en methode

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn een *dossieranalyse* en meerdere uitgebreide *casestudies* uitgevoerd bij jeugdhulporganisatie Entrea Lindenhout. De dossieranalyse werd uitgevoerd bij zestig jeugdigen tussen de 7 en 17 jaar die in 2021 in een pleeggezin of gezinshuis zijn geplaatst. Hierbij werd gekeken naar achtergrondkenmerken, hulpverleningsgeschiedenis, het verloop van de plaatsingen en de redenen voor beëindiging ervan. Daarnaast zijn elf jeugdigen gedurende drie jaar gevolgd in een meerjarige casestudy. Hun ervaringen, evenals die van hun ouders, opvoeders en betrokken verwijzers, zijn halfjaarlijks in kaart gebracht met vragenlijsten en interviews.

Resultaten

Uit de dossieranalyse bleek dat de meeste jeugdigen bij start plaatsing complexe psychosociale en gezinsproblemen hadden. Jeugdigen die in een gezinshuis verbleven, hadden vaak al meerdere plaatsingen achter de rug en kwamen minder vaak direct vanuit de thuissituatie dan kinderen in pleeggezinnen. Bij netwerkpleeggezinnen waren er relatief vaker breakdowns, mede doordat pleegouders soms overvraagd werden door de complexiteit van de problematiek. Bijna de helft van de zestig onderzochte jeugdigen verbleef na drie jaar nog steeds op dezelfde plek, bij ruim een kwart van de jeugdigen was sprake van een breakdown.

De interviews met elf jeugdigen en hun ouders, opvoeders en verwijzers gaven meer inzicht in de persoonlijke ervaringen. Jeugdigen en ouders voelden zich tijdens de besluitvormingsfase tot een plaatsing niet altijd gehoord. Wanneer zij wel inspraak ervoeren en voldoende tijd kregen om kennis te maken met een pleeggezin of gezinshuis, droeg dit bij aan meer acceptatie en een stabielere start. In crisissituaties of bij gebrek aan alternatieven verliep dit proces vaak gehaast, waardoor jeugdigen zich minder konden voorbereiden en ouders zich soms gepasseerd voelden.

Tijdens het verblijf voelden veel jeugdigen zich gesteund door hun opvoeders en verbeterde hun welzijn, vooral wanneer er rust, structuur en duidelijke kaders waren. Ze ontwikkelden vaker een positiever zelfbeeld en kwamen beter tot leren. Tegelijkertijd bleven gevoelens van somberheid, stress en loyaliteitsconflicten richting ouders regelmatig aanwezig. Het contact met ouders kon steunend zijn, maar leidde ook soms tot teleurstelling en spanning. Een neutrale houding van opvoeders richting ouders hielp jeugdigen hierin.

Continuïteit van begeleiding bleek belangrijk. Een vaste begeleider die de situatie goed kende en vertrouwen had opgebouwd met ouders en opvoeders gaf rust en zorgde voor betere samenwerking. Wisselingen of afwezigheid van begeleiding veroorzaakten juist onrust en het gevoel er alleen voor te staan. Jeugdigen zelf hadden vaak beperkt contact met begeleiders en vertrouwden vooral op hun opvoeders, waardoor signalen van onvrede soms laat werden opgemerkt.

Factoren die samenhangen met een succesvolle plaatsing zijn onder meer een plaatsing in een gezinshuis, problematiek bij ouders als primaire reden voor de uithuisplaatsing, goed contact tussen jeugdige en ouders en een constructieve samenwerking tussen ouders en opvoeders. Daarentegen vergroten meervoudige problematiek, eerdere residentiële plaatsingen, hogere leeftijd bij plaatsing en het ontbreken van passende hulp tijdens het verblijf het risico op breakdown. Opvallend is dat vooral de ervaringen en beleving van de jeugdigen zelf voorspellend zijn voor het verloop van de plaatsing. Jeugdigen die aangaven tevreden te zijn over hun woonsituatie, goed contact hadden met hun opvoeders en de plaatsing zelf als een juiste beslissing zagen, bleken minder risico te lopen op breakdown. De ervaringen van ouders en opvoeders bleken daarentegen geen voorspellende waarde te hebben. Dit onderstreept het belang om de stem van jeugdigen actief te horen en hun welzijn structureel te monitoren.

Conclusie en aanbevelingen

Het onderzoek laat zien dat een stabiele plaatsing vooral tot stand komt wanneer het besluitvormingsproces zorgvuldig verloopt en zowel jeugdigen als ouders inspraak hebben. Een goede match tussen jeugdige en pleeggezin of gezinshuis en voldoende voorbereiding dragen bij aan een betere start van de plaatsing. Ook blijkt goede samenwerking tussen opvoeders en ouders cruciaal, evenals continuïteit in de begeleiding: vaste begeleiders die de situatie goed kennen zorgen voor rust en vertrouwen. Het onderzoek benadrukt dat de stem van de jeugdige essentieel is voor het succes van plaatsingen. Juist dit perspectief wordt echter nog te vaak onvoldoende gehoord, terwijl het in hoge mate bepalend is voor de stabiliteit en het welzijn van de jeugdige. Het structureel monitoren van het welzijn van jeugdigen, bijvoorbeeld met korte vragenlijsten, kan helpen om problemen of signalen van onvrede vroegtijdig te signaleren en breakdowns te voorkomen.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Uithuisplaatsing is een van de meest ingrijpende vormen van jeugdhulp. Wanneer jeugdigen tijdelijk of langdurig niet meer thuis kunnen wonen, is er vaak sprake van ernstige problematiek, zoals opvoedingsproblemen, problemen bij ouders of bij de jeugdige zelf (Leloux-Opmeer et al., 2017a, 2017b). Hoewel een uithuisplaatsing soms noodzakelijk is, blijft het een ingrijpende – en in sommige gevallen zelfs traumatische – ervaring voor zowel de jeugdige als diens gezin (Bruskas, 2008; Coppens & Van Kregten, 2018). In de afgelopen jaren is dan ook een duidelijke maatschappelijke beweging ontstaan om het aantal uithuisplaatsingen terug te dringen. Het toeslagenschandaal (Nji, 2025), het rapport *Betrek mij gewoon!* (Spijk-de Jonge et al., 2022), de aangepaste Richtlijn uithuisplaatsing en terugplaatsing (Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming, 2023) en de Hervormingsagenda Jeugd 2023–2028 (Rijksoverheid, 2023) vestigen de aandacht op het zoveel mogelijk voorkomen van uithuisplaatsingen en het bevorderen van terugplaatsingen naar huis. Wanneer een uithuisplaatsing toch noodzakelijk is, gaat de voorkeur uit naar plaatsing in een gezinsgerichte vorm van zorg (zoals pleegzorg of gezinshuizen), boven plaatsing in residentiële voorzieningen. Deze beweging is deels zichtbaar in de cijfers van CBS: het totaal aantal jeugdigen dat jeugdhulp met verblijf ontvangt daalde van 46.185 in 2017 naar 41.255 in 2024. Ook het aantal kinderen in pleegzorg nam af, van 21.960 in 2017 naar 18.800 in 2024. Exacte registratiecijfers van gezinshuizen ontbreken in de CBS-data. Wel is te zien dat het aantal kinderen dat in een gezinsgerichte voorziening (anders dan pleegzorg) woont (gezinshuizen, logeerhuizen en zorgboerderijen), gestegen is van ruim 5.000 in 2017 naar 6.700 in 2024 (CBS, 2025a; 2025b).

1.1.1 Pleegzorg en gezinshuizenzorg

Het uitgangspunt van de Richtlijnen en de Hervormingsagenda is dat residentiële zorg alleen wordt ingezet als pleegzorg of gezinshuizenzorg niet toereikend zijn. Daarbij wordt eerst bekeken of een kind kan worden opgevangen door familie of bekenden binnen het eigen netwerk van het kind. Lukt dat niet dan kan een kind geplaatst worden in een zogenaamd bestandspleeggezin, een pleeggezin dat zich bij een jeugdhulporganisatie heeft aangemeld en in principe onbekend is voor het kind. Als een pleeggezin niet toereikend is voor het kind omdat de problematiek van het kind (en zijn of haar systeem) te complex is, dan komt een kind in aanmerking voor plaatsing in een gezinshuis. Een gezinshuis is een kleinschalige woonvorm waar één of meer kinderen worden opgenomen in het eigen gezin van de gezinshuisouders. Gezinshuisouders zijn professionele opvoeders, zij zijn pedagogisch geschoold en kunnen daardoor ook gespecialiseerde zorg bieden. Deze vormen van gezinsgerichte zorg worden gezien als alternatieven voor (grootschalige) residentiële instellingen.

1.1.2 Verplaatsing en breakdown

Uithuisgeplaatste kinderen hebben regelmatig te maken met verplaatsingen: wisselingen in woon- en opvoedsituatie. Dit vindt zowel binnen als tussen zorgvormen plaats (bijvoorbeeld van het ene pleeggezin

naar het andere, of van pleegzorg naar gezinshuizenzorg, of (tijdelijk) terug naar huis). Een verplaatsing kan een logisch vervolg van een hulpverleningstraject zijn, bijvoorbeeld bij terugkeer naar huis, een plaatsing dicht bij ouders, een plaatsing die beter is afgestemd op de ontwikkelingsbehoeften van de jeugdige, of een verdere stap richting zelfstandigheid. Verplaatsingen kunnen echter ook ongepland zijn. Wanneer een plaatsing voortijdig en ongepland wordt beëindigd vanwege negatieve omstandigheden, wordt dit aangeduid als breakdown. Uit onderzoek blijkt dat breakdown in de pleegzorg relatief vaak voorkomt: naar schatting eindigt 25% tot 50% van de plaatsingen voortijdig (Strijker et al., 2008; Vanderfaeillie et al., 2018). Voor gezinshuizen zijn minder gegevens beschikbaar, maar schattingen wijzen op een voortijdige beëindiging van circa 30% (Gezinspiratieplein, 2019), waarbij in 25–30% van de gevallen de jeugdige zelf de plaatsing eenzijdig beëindigde.

Verplaatsingen, ongeacht of ze als breakdown worden aangemerkt, zijn risicovol. Ook wanneer een verplaatsing noodzakelijk is voor betere ondersteuning, kan het voor een jeugdige voelen alsof hij of zij opnieuw niet mag blijven. Dit kan het vertrouwen in de hulpverlening ondermijnen en bijdragen aan verergering van gedragsproblemen zoals hechtings- en traumaproblematiek (Konijn, 2020). Of een verplaatsing wel of niet als breakdown wordt beschouwd, verschilt vaak per perspectief: jeugdige, ouder, pleegouder, of voogd. Wel is duidelijk dat het aantal eerdere verplaatsingen een sterke voorspeller is voor een volgende breakdown (Vanderfaeillie et al., 2018). Andere risicofactoren voor breakdown zijn de leeftijd van de jeugdige, de ernst van de problematiek van de jeugdige en conflicten tussen ouders en pleegouders (Rock et al., 2015; Vanderfaeillie et al., 2018; Van Rooij et al., 2015).

1.1.3 Besluitvorming over uithuisplaatsing en de stem van de jeugdige

Vanwege de ingrijpende aard van een uithuisplaatsing en het risico op breakdowns, is het van belang dat een besluit tot uithuisplaatsing zorgvuldig wordt genomen en aansluit bij de behoefte van de jeugdige. De besluitvorming over uithuisplaatsingen is echter complex en weinig gestandaardiseerd. Professionals verschillen regelmatig van mening over de vraag of uithuisplaatsing noodzakelijk is (Benbenishty et al., 2015), en het is vaak niet transparant op basis van welke argumenten deze besluiten worden genomen (Bartelink et al., 2018). Om het proces te ondersteunen zijn de Richtlijnen Uithuisplaatsing en Terugplaatsing en Samen beslissen over passende jeugdhulp (Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming, 2023) ontwikkeld. Toch blijkt dat besluitvorming tot uithuisplaatsing, ook wanneer gebruik wordt gemaakt van instrumenten en richtlijnen, niet altijd helder en consistent verloopt (Bartelink et al., 2019). Bovendien blijkt dat de wensen en behoeften van jeugdigen beperkt worden meegenomen: hoewel professionals aangeven dat besluitvorming in samenspraak met het gezin plaatsvindt, geven veel jeugdigen aan dat zij zich in deze fase onvoldoende gehoord en erkend voelen. Hierdoor staat de plaatsing vanaf het begin al onder druk (Bartelink et al., 2019). Niet alleen tijdens de besluitvorming, maar ook tijdens het verblijf zelf is de stem van de jeugdige van groot belang. Het volgen van de ontwikkeling van jeugdigen en het monitoren van hun welbevinden en hun ervaring met de plaatsing, biedt mogelijkheden om het verblijf te optimaliseren en daarmee het succes van de plaatsing te vergroten. Er is echter nog weinig onderzoek gedaan naar deze persoonlijke ervaringen, wensen en behoeften van de jeugdige en de wijze waarop deze een rol spelen in het succes van de plaatsing, evenals de verschillende perspectieven rondom uithuisplaatsing en gedeelde besluitvorming met ouders en kinderen (Bartelink et al., 2019). Door uithuisplaatsingen over langere tijd te

volgen en de ervaringen van jeugdigen, ouders en opvoeders, systematisch te onderzoeken, ontstaat meer zicht op succesfactoren van een plaatsing en risicofactoren voor een breakdown. Ook biedt het langdurig volgen van jeugdigen diepgaande inzichten in wat er speelt binnen pleeggezinnen en gezinshuizen en hoe verschillende factoren als inspraak, samenwerking en welbevinden op elkaar inwerken.

1.2 Onderzoeksvragen

In dit onderzoek staat de beleving van jeugdigen en hun ouders in pleegzorg en gezinshuizen centraal. We brengen hun ervaringen in beeld, zowel tijdens de besluitvormingsfase als gedurende hun verblijf in een pleeggezin of gezinshuis. Het perspectief van de jeugdige is hierbij leidend, aangevuld met de ervaringen van ouders, opvoeders (pleegouders of gezinshuisouders), verwijzers (jeugdconsulenten en jeugdbeschermers) en begeleiders (vanuit Entrea Lindenhout). Daarbij zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Wat kenmerkt jeugdigen die verblijven in een netwerkpleeggezin, bestandspleeggezin of gezinshuizen en welke verschillen zien we tussen hen?
2. Hoe ervaren uit huis geplaatste jeugdigen het besluitvormingsproces rondom uithuisplaatsing en hun verblijf in een netwerkpleeggezin, bestandspleeggezin of gezinshuis?
3. Welke factoren dragen bij aan een succesvolle plaatsing in een pleeggezin of gezinshuis, en welke aan een breakdown?

2 Onderzoeksmethode

2.1 Onderzoekopzet en participanten

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn een *dossieranalyse* en meerdere uitgebreide *casestudies* uitgevoerd bij Entrea Lindenhout, een organisatie voor jeugd- en opvoedhulp in Gelderland. De dossieranalyse werd uitgevoerd om zicht te krijgen op achtergrondkenmerken van de doelgroep (o.a. redenen voor de plaatsing, hulpverleningsgeschiedenis, problematiek), alsook op het verloop van de plaatsingen, eventuele uitstroom en factoren die bijdragen aan breakdown, voor zover deze informatie in de dossiers was terug te vinden. Daarnaast is gekeken naar verschillen tussen plaatsingen in netwerkpleeggezinnen, bestandspleeggezinnen en gezinshuizen. De nadruk lag in dit project echter op de uitgebreide, meerjarige casestudies. Gedurende een periode van drie jaar werden de ervaringen van jeugdigen, ouders en opvoeders (pleegouders of gezinshuisouders) omtrent uithuisplaatsing opgehaald, zowel ten aanzien van de besluitvormingsfase van een uithuisplaatsing, als de periode daarna tijdens het verblijf in het pleeggezin of gezinshuis. Aan de hand van halfjaarlijkse metingen in de vorm van vragenlijsten en interviews, werden de ervaringen van jeugdigen, ouders en pleeg- of gezinshuisouders tijdens het verblijf van de jeugdige in een pleeggezin of gezinshuis, in kaart gebracht. Aanvullend werden betrokken verwijzers eenmalig geïnterviewd. Tezamen geven de dossieranalyses en de casestudies antwoord op de drie onderzoeksvragen.

2.1.1 Procedure werving en selectie respondenten dossieranalyse en casestudies

Dossieranalyse

Begin 2022 is bij Entrea Lindenhout een overzicht opgevraagd uit het elektronisch cliëntendossier (ECD) van alle jeugdigen vanaf 7 jaar die in 2021 in een pleeggezin of een gezinshuis van deze organisatie zijn geplaatst. Dit leverde een overzicht op van 245 jeugdigen. Uit deze groep jeugdigen werd een gestratificeerde steekproef van 50 jeugdigen getrokken, waarbij rekening gehouden werd met het relatieve aandeel pleegzorg- (n=30) en gezinshuisplaatsingen (n=20) in deze populatie van 245 jeugdigen. De pleegzorg- en gezinshuisplaatsingen betroffen zowel tijdelijke of crisisplaatsingen, als perspectief-biedende plaatsingen ('zo lang als nodig'). Bij het trekken van de steekproef werd geen onderscheid gemaakt tussen netwerkpleegzorg en bestandspleegzorg, omdat deze informatie ontbrak in het opgevraagde overzicht uit het ECD. Op een later moment is deze informatie uit de dossiers gehaald, zodat het onderscheid tussen netwerk- en bestandspleegzorg bij de analyses wél gemaakt kon worden.

Casestudies

Gelijktijdig met het trekken van de steekproef voor de dossieranalyse (1e kwartaal 2022), werden jeugdigen geworven voor de *casestudies*. Op basis van het opgevraagde ECD-overzicht (n=245) werd een selectie gemaakt van jeugdigen t/m 15 jaar (zodat we hen nog 2-3 jaar konden volgen voordat zij 18 werden) en waarbij de plaatsing perspectiefbiedend was (n=94). Alle dossierverantwoordelijken werden vervolgens benaderd met meer informatie over het onderzoeksproject, de vraag of deelname aan het onderzoeksproject

passend zou zijn voor de betreffende jeugdige en, zo ja, het verzoek om jeugdigen, ouders en pleegouders/gezinshuisouders uit te nodigen voor deelname. Een jeugdige kon deelnemen aan het onderzoek als minimaal twee van de drie partijen (de jeugdige zelf, de ouder(s) en/of de pleegouders/gezinshuisouders) openstonden voor deelname.

In eerste instantie was het streven om 15 jeugdigen en hun ouders/verzorgers te includeren direct na de start van de plaatsing, waarbij we ons richtten op plaatsingen van jeugdigen vanaf 10 jaar, vanuit de thuissituatie, afkomstig uit gemeenten in de regio 'Rijk van Nijmegen'. Dit bleek een te grote uitdaging. Vanwege de hectiek, onrust en emoties rondom een plaatsing was het niet wenselijk om direct een onderzoeker als extra, onbekend persoon toe te laten in het systeem. Daarom werd besloten om jeugdigen te werven die circa een jaar in het pleeggezin of gezinshuis verbleven. Tijdens de werving werd bovendien aangegeven dat onderzoekers flexibel met de onderzoeksopzet zouden omgaan, om aan te sluiten bij de mogelijkheden van de participanten. Zo hoefden de participanten zich niet meteen voor drie jaar aan het project te verbinden. Er werd gestart met één interviewronde en er werd steeds gevraagd of zij ook aan de volgende ronde mee wilden doen. Gaandeweg de wervingsperiode werden nog enkele inclusiecriteria aangepast, zoals de leeftijd van de jeugdige (naar beneden bijgesteld naar 'vanaf 8 jaar') en voorgaande woonsituatie (de jeugdigen hoefden niet vanuit de thuissituatie geplaatst te zijn, het mocht ook een doorplaatsing vanuit een ander pleeggezin, gezinshuis of residentiële setting zijn). Toen voldoende jeugdigen uit netwerkpleeggezinnen en gezinshuizen aan het onderzoek deelnamen, werd enkel nog bij bestandspleeggezinnen geworven. Eind 2022 werd besloten ook recentere plaatsingen, tussen januari en september 2022, nog te benaderen voor deelname. Uiteindelijk hebben 11 jeugdigen, 10 opvoeders (gezinshuisouders of pleegouders) en 7 ouders meegedaan aan minimaal één interviewronde van het casestudy onderzoek. Van 5 jeugdigen zijn eveneens de verwijzers eenmalig geïnterviewd over de besluitvorming rondom de plaatsing.

De belangrijkste reden waarom jeugdigen niet aan het onderzoek deelnamen was de inschatting van hun begeleiders¹ dat het onderzoek niet passend of te belastend was voor de jeugdige. Bijvoorbeeld vanwege therapie en de grote hoeveelheid mensen/hulpverleners die al bij de jeugdige betrokken zijn, een te heftige situatie om over te praten, ouders of jeugdige die niet achter de plaatsing staan, of angst voor terugval na de interviews omdat er bij de jeugdige nog veel emoties zijn over de situatie. Bij deze jeugdigen vonden begeleiders het niet verstandig om de jeugdigen te vragen om deel te nemen aan het project. Andere redenen waarom jeugdigen niet aan het onderzoek deelnamen waren:

- jeugdigen wilden zelf niet deelnemen,
- ouders gaven geen toestemming voor deelname;
- pleegouders/gezinshuisouders hadden geen tijd, of er was teveel onrust in huis;
- begeleiders reageerden niet op herhaaldelijke oproepen om jeugdigen te benaderen, vanwege lage prioritering in de drukte van alledag.

¹ Begeleiders van de jeugdigen zijn de jeugdzorgwerkers die gekoppeld zijn aan het pleeggezin of gezinshuis en die het aanspreekpunt zijn voor pleegouders, gezinshuisouders, jeugdige en ouders. Zij worden ook wel pleegzorg- of gezinshuisbegeleider genoemd. Voor de leesbaarheid gebruiken we de term begeleiders voor deze hulpverleners.

2.1.2 Participanten

Uiteindelijk hebben 11 jeugdigen en hun ouders en/of pleegouders/gezinshuisouders aan het casestudy onderzoek deelgenomen. Eén van deze jeugdigen was toevalligerwijs ook geselecteerd in de gestratificeerde steekproef voor de dossieranalyse. Daardoor zijn er uiteindelijk 49 jeugdigen overgebleven voor enkel de dossieranalyse. De dossierinformatie van de jeugdigen die deelnamen aan de casestudies, werd óók meegenomen in de dossieranalyse, waarmee de totale groep jeugdigen in de dossieranalyse uitkwam op 60. In Tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de achtergrond- en plaatsingskenmerken van de totale groep jeugdigen in de *dossieranalyse* (n=60); in Tabel 2 worden deze gegevens weergegeven voor de selectie jeugdigen in de *casestudies* (n=11).

Tabel 1. Dossieranalyse: Overzicht kenmerken van jeugdigen en plaatsingen (N=60)

Kenmerk	Aantal	%	Kenmerk	Aantal	%
Gender			Type plaatsing		
<i>Jongen</i>	25	42%	<i>Netwerkpleegzorg</i>	21	35%
<i>Meisje</i>	34	57%	<i>Bestandspleegzorg</i>	13	22%
<i>Non-binair</i>	1	2%	<i>Gezinshuis</i>	26	43%
Leeftijd start huidige plaatsing (in jaren)			Perspectief bij aanvang van deze plaatsing		
<i>7 t/m 10</i>	18	30%	<i>Zo lang als nodig</i>	42	70%
<i>11 t/m 12</i>	12	20%	<i>Tijdelijk/crisis</i>	15	25%
<i>13 t/m 15</i>	22	37%	<i>Flexibel</i>	1	2%
<i>16 of ouder</i>	8	13%	<i>Onbekend</i>	2	3%
Aantal zorgvormen¹ voorafgaand aan deze plaatsing			Woonsituatie voorafgaand aan deze plaatsing		
<i>0</i>	6	10%	<i>Thuis</i>	24	40%
<i>1-2</i>	15	25%	<i>Pleeggezin</i>	13	22%
<i>3-5</i>	27	45%	<i>Gezinshuis</i>	5	8%
<i>6-11</i>	12	20%	<i>Crisisplek</i>	12	20%
Leeftijd 1^e uithuisplaatsing (in jaren)			Maatregel		
<i>0 t/m 3</i>	6	10%	<i>Vrijwillig</i>	27	45%
<i>4 t/m 10</i>	23	38%	<i>Ondertoezichtstelling (OTS)</i>	22	37%
<i>11 t/m 12</i>	11	18%	<i>Voogdij³</i>	11	18%
<i>13 t/m 15</i>	15	25%			
<i>16 of ouder</i>	3	5%			
<i>Onbekend</i>	2	3%			
Aantal verplaatsingen² (inclusief 1^e uithuisplaatsing)					
<i>1-2</i>	32	53%			
<i>3-5</i>	23	38%			
<i>6-7</i>	5	8%			

Noot 1. Onder zorgvormen wordt een breed scala aan typen jeugd- en opvoedhulp verstaan, zowel licht als intensief, waaronder ambulante (dag)behandelings- en begeleidingsvormen, alsook verblijfsvormen (o.a. crisisplek, residentieel verblijf, gezinsopname, pleegzorg, gezinshuizenzorg).

Noot 2. Totaal aantal verplaatsingen, inclusief verplaatsing naar de verblijfsplek ten tijde van het onderzoek en tussentijds naar huis (indien van toepassing).

Noot 3. Bij één jongere was sprake van pleegoudervoogdij.

Tabel 2. Casestudies: Overzicht kenmerken van jeugdigen en hun plaatsingen (N=11)

Kenmerk	Aantal	%	Kenmerk	Aantal	%
Gender			Type plaatsing		
<i>Jongen</i>	7	64%	<i>Netwerkpleegzorg</i>	3	27%
<i>Meisje</i>	4	36%	<i>Bestandspleegzorg</i>	2	18%
<i>Non-binair</i>	0	0%	<i>Gezinshuis</i>	6	55%
Leeftijd start huidige plaatsing (in jaren)	M=12,1; SD=2,4		Perspectief bij aanvang van deze plaatsing		
<i>7 t/m 10</i>	2	18%	<i>Zo lang als nodig</i>	10	91%
<i>11 t/m 12</i>	4	36%	<i>Tijdelijk/crisis</i>	0	0%
<i>13 t/m 15</i>	5	45%	<i>Flexibel</i>	1	9%
<i>16 of ouder</i>	0	0%	<i>Onbekend</i>	0	0%
Aantal zorgvormen¹ voorafgaand aan deze plaatsing	M=4,2; SD=1,6		Woonsituatie voorafgaand aan deze plaatsing		
<i>0</i>	0	0%	<i>Thuis</i>	4	36%
<i>1-2</i>	2	18%	<i>Pleeggezin</i>	3	27%
<i>3-5</i>	7	64%	<i>Gezinshuis</i>	1	9%
<i>6-11</i>	2	18%	<i>Crisisplek</i>	2	18%
			<i>Residentiële groep</i>	1	9%
Leeftijd 1^e uithuisplaatsing (in jaren)	M=9,6; SD=3,7		Maatregel		
<i>0 t/m 3</i>	1	9%	<i>Vrijwillig</i>	7	64%
<i>4 t/m 10</i>	4	36%	<i>Ondertoezichtstelling (OTS)</i>	2	18%
<i>11 t/m 12</i>	4	36%	<i>Voogdij</i>	2	18%
<i>13 t/m 15</i>	2	18%			
<i>16 of ouder</i>	0	0%			
<i>Onbekend</i>	0	0%			
Aantal verplaatsingen² (inclusief 1^e uithuisplaatsing)	M=2,6; SD=1,4				
<i>1-2</i>	5	45%			
<i>3-5</i>	6	55%			
<i>6-7</i>	0	0%			

Noot 1. Onder zorgvormen wordt een breed scala aan typen jeugd- en opvoedhulp verstaan, zowel licht als intensief, waaronder ambulante (dag)behandelings- en begeleidingsvormen, alsook verblijfsvormen (o.a. crisisplek, residentieel verblijf, gezinsopname, pleegzorg, gezinshuizenzorg).

Noot 2. Totaal aantal verplaatsingen, inclusief verplaatsing naar de verblijfsplek ten tijde van het onderzoek en tussentijds naar huis (indien van toepassing).

Om na te gaan of de casestudies een goede representatie vormden van de grotere steekproef, zijn de elf jeugdigen van de casestudies vergeleken met de 49 jeugdigen in de dossieranalyse op de verschillende achtergrond- en plaatsingskenmerken. Daaruit bleek dat de groepen onderling niet opvallend verschilden. Hoewel het bij de jeugdigen in de casestudies relatief wat vaker ging om jongens, gezinshuisplaatsingen, vrijwillige plaatsingen en perspectiefbiedende plaatsingen ('zo lang als nodig'), werden wat betreft hulpverleningsgeschiedenis, woonsituatie voorafgaand aan de huidige plaatsing en problematiek bij start van de plaatsing (zie paragraaf 3.1.1.), geen duidelijke verschillen gevonden.

2.2 Dossieranalyse

2.2.1 Dataverzameling

Het ECD is twee keer ingezien door één van de onderzoekers om informatie uit de dossiers van de geïnccludeerde jeugdigen te halen. Een eerste keer in 2022 om algemene gegevens (geslacht en leeftijd bij

plaatsing), problematiek (gebaseerd op categorieën uit de CAP-J), hulpverleningsgeschiedenis, reden van de plaatsing, mening van de jeugdige en de ouders over de plaatsing, verloop van de plaatsing en eventuele reden voor beëindiging van de plaatsing, datum van uitstroom en vervolgplek, vast te leggen. In 2024 werd het ECD opnieuw ingezien om de eerder opgehaalde data rondom bovengenoemde variabelen aan te vullen met nieuwe informatie over deze variabelen over de afgelopen twee jaren.

2.2.2 Datapreparatie

Ten behoeve van de statistische analyses werd de dossierinformatie voorbereid. Waar nodig werden variabelen gecategoriseerd (bijvoorbeeld: uiteenlopende zorgvormen werden in toepasselijke categorieën ingedeeld) of gedichotomiseerd (bijvoorbeeld: voor specifieke typen psychosociale - of gezinsproblematiek werd aangegeven of daar bij de betreffende casus wel of geen sprake van was). Wanneer informatie niet beschikbaar was in het dossier werd dit beschouwd als niet van toepassing. Op basis van de informatie over de hulpverleningsgeschiedenis, werden variabelen aangemaakt, bijvoorbeeld de leeftijd van de jeugdige ten tijde van de eerste uithuisplaatsing, het aantal ontvangen zorgvormen van de jeugdige en/of het gezin, het aantal verplaatsingen (en doorplaatsingen) en de verblijfsduur. Verder werd een indeling gemaakt om plaatsingen te typeren op basis van o.a. informatie over het verloop van de plaatsing en de reden van de beëindiging (indien van toepassing): *breakdown om inhoudelijke reden*, *breakdown om externe reden (gezinshuis stopte)*, *wisselend verloop van de plaatsing*², *stabiel (overwegend positief) verloop van de plaatsing*, *perspectiefbiedende plaatsing succesvol beëindigd* en *tijdelijke plaatsing beëindigd*. Vervolgens werden de 60 jeugdigen ingedeeld bij één van deze zes typering. De plaatsingen werden door twee onderzoekers onafhankelijk van elkaar beoordeeld en ingedeeld, waarna zij bij de jeugdigen waarover twijfel bestond of waarvan de typering minder vanzelfsprekend was, samen tot overeenstemming kwamen (n=8)³. Aanvullend werd op basis van deze typering een indeling gemaakt om 'perspectiefbiedende, succesvolle' plaatsingen in de analyses te kunnen vergelijken met plaatsingen die zijn geëindigd in *breakdown*. Daartoe werd een variabele aangemaakt om plaatsingen waar sprake was van *breakdown* (om inhoudelijke of externe reden) te onderscheiden van plaatsingen die ten tijde van het onderzoek nog voortduurden of succesvol waren beëindigd (d.w.z., een stabiel, overwegend positief verloop of een succesvolle beëindiging van een perspectiefbiedende plaatsing). Plaatsingen die eerder getypeerd waren als 'wisselend verloop' werden hierbij buiten beschouwing gelaten (n=7)⁴. Ook tijdelijke plaatsingen werden hierbij buiten beschouwing gelaten, omdat ze per definitie na korte tijd worden beëindigd en het aantal te klein is om ze als aparte groep mee te nemen. (n=5).

² Het verloop van een plaatsing werd als 'wisselend' getypeerd als uit de dossierinformatie op te maken viel dat de plaatsing niet optimaal verliep – de jeugdige wilde bijvoorbeeld (een deel van de tijd) niet in het pleeggezin of gezinshuis zijn, er waren veel zorgen over de jeugdige of het contact tussen jeugdige en ouders en/of opvoeders en ouders was moeizaam en dat had veel impact had op de jeugdige – en/of als er twijfels waren over de mogelijkheden voor een succesvolle continuering van de plaatsing.

³ De 11 casestudies werden zowel op basis van de dossierinformatie, als op basis van de afgenomen interviews getypeerd. Daarbij kwamen de onderzoekers tot exact dezelfde indeling. Ook al is dossierinformatie vaak onvolledig of niet zo gedetailleerd, de grote lijnen zijn meestal wel afleidbaar, wat dus voldoende lijkt om tot een casustypering te komen.

⁴ Het aantal plaatsingen van dit type bleek te klein om als aparte subgroep in de analyses mee te nemen, maar de plaatsingen van dit type bleken bovendien inhoudelijk onvoldoende aan te sluiten bij één van de twee groepen. Deze plaatsingen waren (nog) niet succesvol of voortijdig beëindigd, maar er was ook geen sprake van een stabiel, overwegend positief verloop.

2.2.3 Data-analyse

Om zicht te krijgen op doelgroepenmerken en eventuele verschillen tussen verblijfstypen, werden beschrijvende statistieken berekend met IBM SPSS Statistics, versie 27. Om meer inzicht te krijgen in factoren die bijdragen aan breakdown, werden vervolgens de relaties onderzocht tussen mogelijke voorspellende variabelen en wel of juist geen breakdown als uitkomstmaat. Om samenhangen tussen de categorische onafhankelijke variabelen en wel/geen breakdown te onderzoeken werden kruistabellen opgesteld en chi-kwadraattoetsen uitgevoerd. Op basis van de *adjusted residuals* werd nagegaan in hoeverre bepaalde categorieën over- of ondervertegenwoordigd waren bij de succesvolle plaatsingen en de plaatsingen die zijn geëindigd in breakdown. Wanneer niet werd voldaan aan de assumpties voor de chi-kwadraattoets door te lage verwachte celwaarden, werd gebruikgemaakt van de Fisher's Exact Test voor 2x2-tabellen, of van de Fisher-Freeman-Halton Exact Test voor grotere tabellen. In dergelijke gevallen dienen de *adjusted residuals* met terughoudendheid te worden geïnterpreteerd. Enkelvoudige logistische regressieanalyses werden uitgevoerd om de relatie tussen de continue onafhankelijke variabelen en wel/geen breakdown te onderzoeken. In dit exploratieve onderzoek is gekozen voor een tweezijdige toetsing met een significantieniveau van $\alpha = 0,10$ in plaats van de conventionele $\alpha = 0,05$. Deze keuze is gemaakt vanwege het verkennende karakter van de studie en de relatief kleine steekproefomvang, waardoor de statistische power beperkt is. Door dit ruimere toetsingsniveau te hanteren verkleinen we de kans om potentieel relevante bevindingen over het hoofd te zien (type II-fout), terwijl de kans op Type I-fouten acceptabel blijft.

2.3 Casestudies

2.3.1 Dataverzameling: vragenlijsten

Voorafgaand aan de halfjaarlijkse interviews, werd de jeugdige, ouder(s) of pleegouder(s)/gezinshuisouder(s) die participeerden in de casestudies telkens een *korte vragenlijst* voorgelegd (zie Bijlage 1). In de vragenlijsten – die waren afgestemd op het type informant, maar elk meetmoment dezelfde vragen bevatten – kwamen o.a. de volgende thema's aan bod: welzijn, het wonen in het pleeggezin/gezinshuis, het contact tussen de jongere en de pleeg- of gezinshuisouders, het contact tussen de jongere en diens ouders, het contact tussen de pleeg- of gezinshuisouders en de ouders, het sociaal netwerk en school, het contact met de verwijzer en begeleider, het vertrouwen in de toekomst en de mening over de plaatsing. De vragen konden worden beantwoord aan de hand van een 'gevoelsmeter', door een kruisje te zetten op een lijn van 0-10. Bij jeugdigen hebben we een intuïtievare gevoelsmeter gehanteerd, met aan het ene uiteinde van de lijn een groene, lachende smiley, en aan het andere uiteinde een rode boze smiley. De kruisjes op deze lijn werden eveneens omgezet naar scores van 0 tot 10. De thema's in de vragenlijsten vormden eveneens de basis voor de interviews.

2.3.2 Dataverzameling: interviews

Interviewprotocol

De thema's uit de korte vragenlijst die aan de start van ieder halfjaarlijks interview aan jeugdige, ouder(s) of pleegouder(s)/gezinshuisouder(s), werd voorgelegd, vormden de basis voor de interviews. Het interviewprotocol (zie bijlage 2), met daarin suggesties voor vragen die de interviewers konden stellen, werd opgesteld op basis van a) literatuur over en richtlijnen voor pleegzorg, verblijf en jongerenparticipatie (Aartsen, 2016; Aartsen, Haans, & Klein Entink, 2021; Bouma, Grietens, Knorth, & López, 2017; Harder, Knorth, & Kuiper, 2020; Kinderombudsman, 2020; NJi, 2019; Oosteren & Van Aartsen, 2020; Salem, 2019), en b) input vanuit de projectgroep, de cliëntenraad van Entrea Lindenhout, kwaliteitsmedewerkers en de betrokken interviewers. De aanvullende *interviews met de betrokken verwijzers* werden eenmalig afgenomen door een onderzoeker. Tijdens deze interviews kwamen de problematiek van de jongere en het gezin, het besluitvormingsproces (waaronder gezamenlijke besluitvorming), het toekomstperspectief en de visie van de verwijzer op uithuisplaatsingen en besluitvorming als thema's aan bod. Voor het opstellen van het interviewprotocol voor dit onderdeel van de casestudies, is gebruik gemaakt van literatuur over beslissen over uithuisplaatsing, gedeelde besluitvorming en betekenisvolle participatie van kinderen in de jeugdbescherming (Bartelink, 2018; Bartelink et al., 2019; Bouma et al., 2017). Alle interviews waren semigestructureerd: de vooraf opgestelde vragen werden gesteld, maar er werd ook doorgevraagd en aangesloten bij wat de respondenten vertelden. In totaal zijn 142 interviews afgenomen bij 11 jeugdigen, ouders van 8 jeugdigen, opvoeders van 10 jeugdigen en verwijzers van 5 jeugdigen.

Interviewers

De *interviews met jeugdigen, ouders en pleegouders/gezinshuisouders* werden afgenomen door hulpverleners die zelf niet inhoudelijk bij de jeugdigen betrokken waren, maar wel werkzaam waren bij Entrea Lindenhout binnen de pleegzorg-, gezinshuis- en/of residentieel verblijf-sector als jeugdzorgwerker of gedragswetenschapper. Het betrekken van hulpverleners als mede-onderzoekers was een bewuste keuze. Eerder onderzoek dat op een vergelijkbare manier was uitgevoerd binnen Entrea Lindenhout, leverde verschillende positieve ervaringen op. Niet alleen waren hulpverleners vanwege hun opleiding en ervaring geschikt voor het voeren van gesprekken met kwetsbare doelgroepen en vonden zij het interessant om op deze manier bij onderzoek betrokken te worden, het aannemen van een andere rol (als interviewer in plaats van hulpverlener) hielp hen bovendien om te reflecteren op hun eigen hulpverlening en casuïstiek. Daardoor had hun betrokkenheid ook een lerend effect voor henzelf.

Om interviewers te werven, werd binnen Entrea Lindenhout een oproep gedaan, waarop in totaal acht reacties kwamen (zes begeleiders, twee gedragswetenschappers). De geïnteresseerde hulpverleners werden tijdens twee bijeenkomsten geïnformeerd – over het project en hun rol als interviewer – en geïnstrueerd, door twee onderzoekers met ruime ervaring met het afnemen van interviews en het verzorgen van trainingen in interviewvaardigheden. Eén van de geïnteresseerden had uiteindelijk onvoldoende tijd om deel te nemen. De definitieve zeven interviewers kregen elk één of twee jeugdigen toegewezen die zij 'volgden'; zij interviewden zowel de jeugdige, als de ouders en de opvoeders. Bij één casus werd aanvullend het eigen kind van opvoeders geïnterviewd. De onderzoeker sloot aan bij de eerste interviews van opvoeders, om te zien of de interviews werden afgenomen zoals de bedoeling was en er niet te grote verschillen tussen

de interviewers waren. Ieder half jaar vond een intervisiebijeenkomst plaats om ervaringen met het uitvoeren van de interviews uit te wisselen.

Afname interviews

Alle geïnterviewden ontvingen voorafgaand aan de interviews een informatiebrief over (dit deel van) het onderzoek en ondertekenden een toestemmingsverklaring. De interviews vonden plaats bij respondenten thuis en duurden een half uur tot een uur per interview. De gesprekken met jeugdigen werden soms al wandelend of in de auto gevoerd, of er werden hulpmiddelen zoals tekeningen of fotokaartjes gebruikt om in gesprek te komen. De interviewers maakten aantekeningen tijdens het gesprek en werkten dit na het interview uit tot een verslag. De gespreksverslagen werden ter controle naar de betreffende respondenten gestuurd. Na iedere interviewronde had de onderzoeker contact met de betrokken begeleider. De begeleider ontving – met toestemming van de respondenten – de scores op de vragenlijsten van jeugdige, ouder en opvoeder, en gaf duiding bij de resultaten. Tijdens het laatste gesprek werd aanvullend gevraagd hoe begeleiders het perspectief inschatten van de jongere en werd teruggeblikt op het traject.

Om jeugdigen gemotiveerd te houden voor het onderzoek ontvingen zij twee keer per jaar een persoonlijke kaart, waarvan één met een cadeaubon. Eén jeugdige en diens ouder wilde in eerste instantie alleen de vragenlijsten invullen, maar stonden vanaf de tweede ronde ook open voor gesprekken; de verjaardagskaart lijkt hierbij een positieve rol te hebben gespeeld. De meeste deelnemers bleven de gehele looptijd van het project deelnemen aan het onderzoek. Bij de plaatsingen die gedurende het project zijn afgesloten (n=3), zijn jeugdigen (n=2) en ouders (n=2) die nog wilden deelnemen ook geïnterviewd na de verhuizing.

2.3.3 Data-analyse: vragenlijsten

Om de relatie tussen de scores op de vragenlijsten en wel/geen breakdown te onderzoeken, werden enkelvoudige logistische regressieanalyses uitgevoerd. Omdat de data herhaalde metingen per casus bevatten, werd een multilevel-aanpak gehanteerd. Hierbij wordt rekening gehouden met de geneste structuur van de data, waarbij metingen (niveau 1) zijn geclusterd binnen individuen (niveau 2). Dit voorkomt onderschatting van standaardfouten en verhoogt de nauwkeurigheid van de resultaten (Snijders & Bosker, 2012). Evenals bij de analyse van de dossiergegevens werd bij de analyse van de vragenlijstgegevens in verband met de relatief kleine steekproef en het exploratieve karakter van de studie gekozen voor een significantieniveau van $\alpha = 0,10$.

2.3.4 Data-analyse: interviews

Alle verslagen van de interviews zijn thematisch gecodeerd door een onderzoeker en twee student-assistenten, waarbij gebruik gemaakt werd van het programma MAXQDA (VERBI Software, 2021). Betekenisvolle fragmenten uit de interviews zijn van codes voorzien; hierbij werden de overkoepelende thema's die besproken werden tijdens de interviews als basis gebruikt en inductief aangevuld. Elk interview is door één student-assistent en de onderzoeker gecodeerd. Onderzoeker en student-assistenten hadden regelmatig overleg om de codeboom, toegewezen codes, twijfels over de codering en opvallendheden in specifieke interviews te bespreken. De gecodeerde interviews vormden de basis voor de thematische analyse van overkoepelende thema's (Brown & Clarke, 2006). De quotes die in de beschrijving van de resultaten zijn opgenomen betreffen parafrasen van de interviewers die de verslagen hebben geschreven.

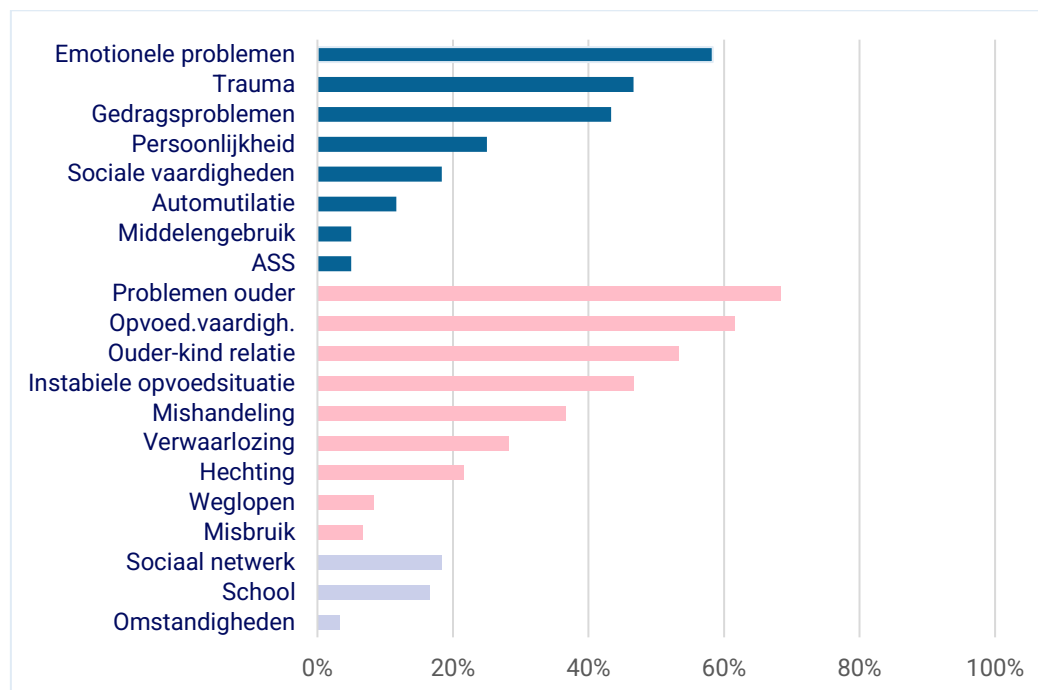
3 Resultaten

3.1 Kenmerken van jeugdigen

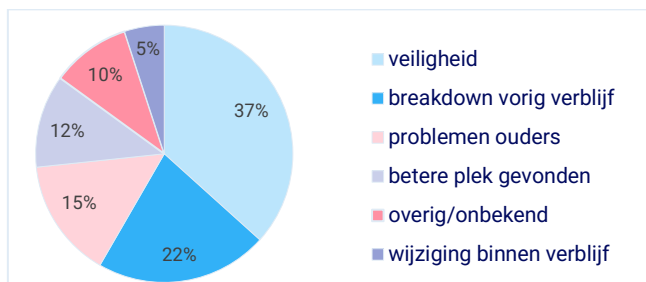
3.1.1 Problematiek, redenen voor plaatsing en hulpverleningsgeschiedenis

Uit de dossierinformatie blijkt dat bij de jeugdigen die in 2021 in een pleeggezin of gezinshuis bij Entrea Lindenhout werden geplaatst, uiteenlopende psychosociale problemen, gezinsproblemen en andere omstandigheden aan de orde waren. Meer specifiek waren persoonlijke problematiek bij één of beide ouders, gebrekkige opvoedingsvaardigheden, emotionele problemen bij de jeugdige en problemen in de ouder-kind relatie in meer dan de helft van de gevallen aan de orde (zie Figuur 1). Daarnaast werd in bijna de helft van de dossiers een instabiele opvoedingssituatie, trauma bij de jeugdige en/of gedragsproblemen bij de jeugdige gerapporteerd. Als voornaamste reden voor de huidige plaatsing (Figuur 2) werd in ruim een derde van de dossiers (37%) 'veiligheid' genoemd, gevolgd door een voortijdige beëindiging van een voorgaande plaatsing (breakdown) in bijna een kwart van de gevallen (22%) en problematiek bij ouders (15%).

Figuur 1. Problematiek jeugdigen: psychosociaal, gezin van herkomst, omgevingsfactoren

Figuur 2. Hoofdrede huidige plaatsing

In Tabel 3 wordt de hulpverleningsgeschiedenis van jeugdigen weergegeven. Daarbij valt op dat jeugdigen sinds hun 1^e uithuisplaatsing gemiddeld al 2 tot 3 keer overgeplaatst zijn naar andere woonplekken (pleegzorg, gezinshuis of residentieel). Enkele jeugdigen hebben al 6 tot 8 plaatsingen achter de rug. Jeugdigen hebben gemiddeld 3 tot 4 eerdere zorgvormen (inclusief ambulante hulp) ontvangen voordat ze in het huidige gezinshuis of pleeggezin zijn geplaatst. De meeste jeugdigen zijn niet direct vanuit de thuissituatie op hun huidige plek geplaatst en gemiddeld zijn de jeugdigen net geen 10 jaar op het moment dat zij voor het eerst uithuisgeplaatst worden.

Tabel 3. Hulpverleningsgeschiedenis van jeugdigen in netwerkpleegzorg, bestandspleegzorg en gezinshuizen (N=60)

Kenmerk	Netwerkpleegzorg (n=21)	Bestandspleegzorg (n=13)	Gezinshuizen (n=26)	Totaal (n=60)
Aantal verplaatsingen (incl. 1^e uhp)	M=2,3	M=2,2	M=3,1	M=2,7
1-2 verplaatsingen	62%	69%	38%	53%
3-5 verplaatsingen	24%	31%	54%	38%
6-7 verplaatsingen	14%	0%	8%	8%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Aantal zorgvormen voorafgaand	M=3,9	M=2,5	M=4,1	M=3,7
0	19%	15%	0%	10%
1-2	24%	31%	23%	25%
3-5	19%	54%	62%	45%
6-11	38%	0%	15%	20%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Woonsituatie voorafgaand aan huidige plaatsing				
Thuis	66,7%	46,2%	15,4%	40%
Niet thuis	33,3%	53,8%	84,6%	60%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Leeftijd 1^e uhp (gemiddeld)	11,0 jaar	9,8 jaar	9,0 jaar	9,9 jaar

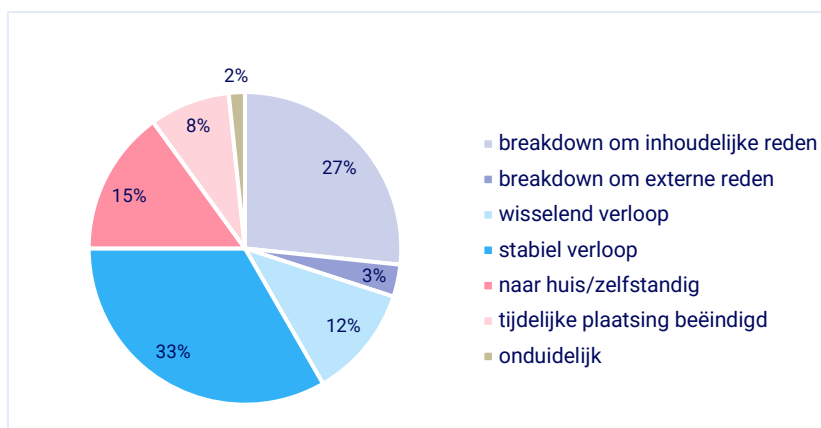
Uit aanvullende analyses bleken er verschillen te zijn tussen jeugdigen in netwerkpleeggezinnen, bestandspleeggezinnen en gezinshuizen wat betreft problematiek bij start plaatsing en hulpverleningsgeschiedenis. Zo hadden jeugdigen in bestandspleeggezinnen over het algemeen wat minder psychosociale problemen bij start plaatsing dan jeugdigen in netwerkpleeggezinnen en gezinshuizen. Bij trauma was dit verschil het

grootst: bij 23% van de jeugdigen in bestandspleeggezinnen werd dit gerapporteerd, vergeleken met 43% van de jeugdigen in netwerkpleeggezinnen en 65% van de jeugdigen in gezinshuizen ($p < .05$). Ten aanzien van hulpverleningsgeschiedenis (Tabel 3) bleken jeugdigen die in een gezinshuis zijn geplaatst minder vaak direct afkomstig van thuis en (dus) al vaker verplaatst in vergelijking met jeugdigen die in een pleeggezin werden geplaatst; jeugdigen in netwerkpleeggezinnen kwamen het vaakst direct vanuit de thuissituatie ($p < .05$).

3.1.2 Verloop plaatsing en uitstroom

Naast informatie over de problematiek van de jeugdige en het gezin van herkomst, de reden van de plaatsing en de hulpverleningsgeschiedenis, boden de dossiers ook inzicht in het verloop van de plaatsing in het pleeggezin of gezinshuis en de eventuele reden van het beëindigen van de plaatsing (zie Figuur 3).

Figuur 3. Verloop en reden van beëindiging plaatsing (n=60)

Bijna de helft van de 60 jeugdigen ($n=27$) verbleef op het moment van de tweede inzage van de dossiers in 2024 nog in het pleeggezin of gezinshuis. Bij het merendeel van hen verliep de plaatsing stabiel goed. Bij een kleiner deel waren er wat meer zorgen of twijfels over het welzijn van de jeugdige, of de plek nog passend was en/of had het (gebrek aan) contact met ouders een negatieve impact op de jeugdige. Bij iets meer dan de helft van de jeugdigen ($n=33$) is het verblijf om verschillende redenen beëindigd. Bij een aantal ($n=9$) werd de plaatsing afgerond zoals bedoeld: de jeugdige kon terug naar huis omdat de situatie voldoende verbeterd was, of stroomde door naar begeleid of zelfstandig wonen. De meeste plaatsingen werden beëindigd omdat er sprake was van breakdown ($n=18$). Enkele breakdowns hadden een externe oorzaak (het gezinshuis stopte), de overige hadden een inhoudelijke reden. Zo werden sommige plaatsingen beëindigd omdat pleegouders overvraagd werden door de complexiteit van de problematiek. In andere gevallen speelde het gedrag van de jeugdige een rol: het niet nakomen van afspraken of het uit contact gaan leidde ertoe dat de veiligheid van de jeugdige niet langer kon worden gewaarborgd. Soms konden opvoeders niet bieden wat de jeugdige nodig had, waardoor de jeugdige zelf aangaf te willen vertrekken. Meestal verhuisden jeugdigen na de breakdown naar een andere verblijfsvorm, bijvoorbeeld een crisisplek of gezinshuis. In enkele gevallen gingen jeugdigen tijdelijk terug naar huis. Breakdowns om een inhoudelijke reden kwamen relatief vaak voor bij netwerkpleeggezinnen (43%) vergeleken met bestandspleeggezinnen (23%) en gezinshuizen (15%). In gezinshuizen verliepen plaatsingen juist vaker stabiel goed.

3.2 Ervaringen van jeugdigen

In de dossiers was nauwelijks informatie terug te vinden over het verloop van het besluitvormingsproces, of hoe jeugdigen de plaatsing hebben ervaren. Wel was uit de dossierinformatie af te leiden dat bij 53% (n=32) van de jeugdigen bekend was of ze het wel of niet eens waren met de plaatsing. Van deze 32 jeugdigen waren 25 jeugdigen (78%) het eens met de plaatsing, 3 jeugdigen (10%) waren het geheel oneens met de plaatsing en 2 jeugdigen (6%) zouden liever bij ouders wonen, maar vonden de plaatsing prima. Om ervaringen van jeugdigen rondom de besluitvorming tot uithuisplaatsing en het daaropvolgende verblijf in het pleeggezin of gezinshuis in beeld te brengen hebben we bij 11 jeugdigen en hun ouders, opvoeders en verwijzers verdiepende interviews gehouden. In de interviews is het onder andere gegaan over het besluitvormingsproces rond de uithuisplaatsing en eventuele overplaatsingen, het wonen in een pleeggezin of gezinshuis, het algemene welzijn van de jeugdigen, het contact tussen jeugdigen en ouders, de samenwerking tussen opvoeders en ouders, en over de samenwerking met begeleiders en verwijzers. De interviewers hebben de gevoerde gesprekken samenvattend beschreven in een verslag. In onderstaande worden per thema de resultaten beschreven en geïllustreerd met quotes uit de interviewverslagen van de interviewers. Bij de quotes is door middel van nummers genoteerd over welke jeugdige het gaat; bij jeugdigen 1 tot en met 5 ging het om een stabiel verloop van de plaatsing, bij jeugdigen 6 tot en met 8 een wisselend verloop en bij jeugdigen 9 tot en met 11 betrof het een breakdown. Omdat het om een gering aantal jeugdigen gaat hebben we geen onderscheid gemaakt in jeugdigen die in netwerkpleeggezinnen (n=3), bestandspleeggezinnen (n=2) of gezinshuizen (n=6) zijn geplaatst.

3.2.1 Besluitvormingsproces rond uithuisplaatsing en overplaatsing

Met jeugdigen, ouders en opvoeders is allereerst teruggeblikt op het besluitvormingsproces dat voorafging aan de plaatsing in het pleeggezin of gezinshuis. Gevraagd is bijvoorbeeld of jeugdigen en ouders zich gehoord voelden en hoe de kennismaking is verlopen. Naast hun ervaringen met de huidige plaatsing is het ook gegaan over eventuele plaatsingen in het verleden.

Het belang van een zorgvuldige matching

Uit de interviews met jeugdigen, ouders en verwijzers bleek dat een passende match tussen jeugdige en pleeggezin of gezinshuis van groot belang is, maar niet altijd wordt gerealiseerd. Zo sloten de opvoedingsstijl, regels en afspraken van ouders en/of opvoeders van eerdere plaatsingen, niet altijd goed aan bij jeugdigen of waren de verschillen tussen de woonsituaties erg groot. Bij één jeugdige voldeed het pleeggezin bovendien niet aan de verwachtingen van de familie van de jeugdige, wat leidde tot spanningen tussen het pleeggezin en de familie. Bij een andere jeugdige had de eerste plaatsing een negatieve invloed op haar vertrouwen in de jeugdhulp.

Ze had al geen vertrouwen in hulp. Haar toenmalige pleegouders waren negatief over haar richting de begeleider en alles wat ze besprak met de begeleider werd besproken met pleegouders. Ze heeft zich lange tijd aangepast in de hoop dat het zou veranderen. (Interviewverslag jeugdige 11 over zichzelf)

De ouders van deze jeugdige gaven aan dat het pleeggezin – uit hun eigen netwerk – achteraf gezien niet goed is gescreend. Pleegouders hebben op een gegeven moment het contact met ouders verbroken, wat de relatie tussen ouders en hun kind schade heeft toegebracht. Een andere jeugdige had al veel wisselingen meegemaakt en raakte steeds terughoudender in het aangaan van nieuwe relaties; het gebrek aan stabiliteit bemoeilijkte het hechtingsproces. Zelf gaf ze aan dat ze het steeds moeten verhuizen niet zo erg vond omdat ze al gewend was om weer weg te moeten.

Een zorgvuldig matchingsproces, waarin voldoende aandacht is voor dynamiek (is er een klik?), draagkracht van opvoeders en wederzijdse verwachtingen, is belangrijk voor het creëren van een duurzame plek. Ook is het van belang aandacht te hebben voor het betrekken van belangrijke personen uit het bredere netwerk in het besluitvormingsproces, met name als zij nauw betrokken zijn bij de jeugdige en/of wanneer ouders niet in beeld of in staat zijn om mee te beslissen. Hierbij is een rol weggelegd voor de verwijzer, maar meerdere geïnterviewden gaven aan dat dit niet altijd voldoende gebeurt. Een verwijzer vertelde:

In de plaats waar de jeugdige woonde en naar school ging was maar één pleeggezin, in een opleidingstraject. Door coronatijd was er geen persoonlijk contact. Het pleeggezin was niet helemaal een match, maar er was geen andere keuze. Achteraf gezien was meer gesprek met jeugdige en grootouders beter geweest. (Interviewverslag verwijzer over jeugdige 2)

Uit bovenstaande quote blijkt ook dat het niet altijd makkelijk is om een pleeggezin te vinden in de juiste regio dat goed matcht met de jeugdige. Een begeleider gaf aan dat het met name lastig is om een pleeggezin te vinden voor pubers met externaliserend gedrag, ook al verdwijnt dat gedrag vaak als jeugdigen eenmaal op een goede plek verblijven.

Beperkte betrokkenheid van jeugdigen bij besluitvorming

Meerdere jeugdigen voelden zich niet of nauwelijks betrokken bij beslissingen over de huidige of eerdere plaatsingen. Sommige jeugdigen kregen pas achteraf uitleg en weten nog steeds niet door wie het besluit is genomen, ze weten alleen dat het niet hun eigen keuze was. Dit beperkte hun gevoel van regie en autonomie: een jeugdige vertelde dat hij het gevoel had dat alles wat er in zijn leven is gebeurd hem is overkomen. Een andere jeugdige herinnerde zich vooral dat er veel met ouders werd gesproken en weinig met haarzelf, en dat ze niet heeft kunnen meedenken over waar ze zou gaan wonen. Voor sommige jeugdigen zorgde het gebrek aan inspraak ervoor dat het lastiger was om zich te hechten aan de nieuwe plek. Verwijzers gaven aan dat het voor de verwerking en acceptatie van de situatie belangrijk is om een kind bij de besluitvorming voldoende te horen. Dit beeld kwam ook naar voren bij jeugdigen van wie de plaatsing stabiel verliep. Zij voelden zich allen gehoord in de aanloop naar de huidige plaatsing. De jeugdigen waarbij de plaatsing wisselend verliep of eindigde in breakdown, daarvan ervoeren meerdere jeugdigen (en ouders) geen inspraak in het besluitvormingsproces.

Meerdere jeugdigen maakten uithuis- of overplaatsingen mee die erg snel tot stand kwamen. Soms kwam dit door een crisissituatie of doordat er ineens ergens plek was. Deze overgangen werden vaak als abrupt ervaren en zorgden soms voor boosheid en onbegrip bij de jeugdige:

De jeugdige werd overgeplaatst naar crisisopvang. Dit hoorde ze op de dag dat ze weg moest. In een paar uur tijd moest ze alles inpakken, afscheid nemen en verhuizen. Ze was boos omdat ze het een fijne plek vond en geen inspraak had. (Interviewverslag jeugdige 10 over zichzelf)

Een verwijzer gaf aan dat, ook als niet tegemoet gekomen kan worden aan de wensen van het kind, het belangrijk is om erkenning te geven aan wat er gebeurt en hoe het kind zich voelt, en goede uitleg te geven waarom bepaalde keuzes worden gemaakt. Verwijzers vonden het belangrijk om jeugdigen te betrekken op een manier die passend is bij de leeftijd, hoewel het niet altijd lukt om dit goed vorm te geven. Bij spoedplaatsingen is er vaak geen tijd of ruimte voor, waardoor uitleg pas later wordt gegeven. Enkele verwijzers gaven aan dat er nu meer aandacht is voor het betrekken van jeugdigen dan voorheen:

De jeugdige wilde zelf ook naar grootouders. Maar hij is niet bij het gesprek geweest, samen beslissen ging vooral met moeder en oma. Met de huidige wetenschap dat jeugdigen daar ook bij betrokken moeten worden, zouden daar andere keuzes in zijn gemaakt. (Interviewverslag verwijzer over jeugdige 5)

Wisselende betrokkenheid van ouders in het proces

De mate waarin ouders invloed hadden op het besluitvormingsproces verschilde sterk. In sommige gevallen voelden zij zich goed betrokken, werd er geluisterd naar hun zorgen en wensen en hadden ze het gevoel dat alle opties goed waren overwogen. In andere gevallen ervaarden zij de besluitvorming als eenzijdig en voelden zij zich gepasseerd. Ouders gaven bijvoorbeeld aan dat zij het gevoel hadden dat het besluit al genomen was voordat zij écht konden meepraten. Dat ze akkoord waren, betekent niet altijd dat ze zich gehoord voelden: bij twee casussen waren ouders het eigenlijk niet eens met de plaatsing, maar hebben ze toch ingestemd om de inzet van jeugdbescherming te voorkomen. Zo vertelden ouders van één van deze jeugdigen dat ze niet het idee hadden dat ze een echte keuze hadden:

Ouders wisten dat er naar de kinderrechter zou zijn gegaan als zij niet instemden. Met name omdat hun dochter het goed vond, hebben zij ja gezegd. (Interviewverslag ouders over jeugdige 11)

Ouders van de andere jeugdige hadden een laag IQ en begrepen niet goed wat de uithuisplaatsing concreet zou betekenen. Toen de plaatsing dichterbij kwam veranderden ze van mening en stonden niet langer achter de plaatsing. Door middel van tekeningen is toen uitgelegd wat er zou gebeuren als ze geen instemming zouden geven. De betrokken hulpverleners gaven aan dat het achteraf gezien misschien beter was geweest om de situatie al eerder visueel te maken, omdat verbale uitleg waarschijnlijk te ingewikkeld was.

Het kwam ook voor dat ouders zich, ondanks inzet van veel verschillende vormen van hulp op hun verzoek, toch niet gehoord voelden en het idee bleven houden dat ze niet de juiste hulp hadden ontvangen. In een andere situatie vertelde de verwijzer dat hoewel ouders op de hoogte gehouden werden, zij niet betrokken werden omdat ze geen gezag hadden en er niet veel alternatieve plaatsingsopties waren. De verwijzer en betrokken hulpinstanties waren blij dat er überhaupt een plek voor de jeugdige was.

Tempo en voorbereiding

Voor jeugdigen en ouders is het dus van groot belang dat zij zich betrokken voelen in het proces rondom een (uithuis)plaatsing en dat zij snappen waarom bepaalde keuzes worden gemaakt; daarvoor is duidelijke uitleg nodig over de reden van de plaatsing, de mogelijkheden en gemaakte afwegingen. Ook als er weinig keuze tussen verblijfplaatsen is, helpt dit bij de acceptatie.

De meeste jeugdigen begrepen (uiteindelijk) wel dat ouders hen niet konden bieden wat zij nodig hadden. Het kan echter ingewikkeld zijn om uit te leggen wat de reden is voor de uithuisplaatsing: bij één jeugdige werd het pleeggezin in eerste instantie omschreven als een 'gezin ernaast om dingen te leren'. De betrokken begeleider gaf aan dat het daardoor leek alsof het probleem bij de jeugdige lag en niet bij ouders, maar dat ze ouders ook niet wilde afvallen en de band tussen ouders en jeugdige goed wilde houden.

Naast een duidelijke uitleg over het waarom van de plaatsing, bleek het ook van belang om voldoende tijd te nemen voor kennismaking met de nieuwe plek. Soms kwamen plaatsingen erg snel tot stand en hadden jeugdigen en opvoeders liever meer tijd gehad om na te denken en rustig kennis te maken, al begrepen ze vaak ook dat dit door omstandigheden (zoals een crisissituatie, maar ook de start van een nieuw schooljaar) niet altijd mogelijk was. Opvoeders gaven aan dat het helpend is om van tevoren voldoende informatie over de jeugdige te ontvangen, zowel voor een goede match als om vanaf het begin goed af te kunnen stemmen op de jeugdige. Aandachtspunten daarbij zijn dat gedrag erg contextafhankelijk is, en dat het verhaal van ouders soms voor een vertekend beeld zorgt als zij de nadruk onterecht leggen op kindfactoren in plaats van systeemfactoren. Sommige gezinshuisouders gaven aan dat ze er bewust voor kiezen om het dossier niet te lezen omdat daar vaak verouderde, onvolledige en/of eenzijdige informatie in staat:

De jeugdige was heel anders dan op papier beschreven stond. In eerste instantie hadden gezinshuisouders haar afgewezen vanwege haar boosheid, maar toen nogmaals overwogen en bij de kennismaking was er meteen een klik. (Interviewverslag opvoeders over jeugdige 7)

De kennismaking is een moment om een goede start te maken in de samenwerking met ouders. Bij één pleeggezin lukte dit niet goed: moeder gaf aan dat ze zich niet gehoord voelde, omdat pleegmoeder uitgebreid over zichzelf vertelde waardoor er weinig tijd overbleef voor moeder om te vertellen wie zij was en wat voor haar belangrijk was. De meeste jeugdigen hebben de kennismaking als prettig ervaren, met name als er sprake was van een rustige opbouw:

De jeugdige wist niet wat een gezinshuis was en vond het fijn om het te zien. Na het bezoek vroeg de begeleider of hij er wilde wonen, hij vond het fijn dat dit gevraagd werd. Daarna heeft hij een keer meegegeten en is hij er gaan logeren, voordat hij er ging wonen. (Interviewverslag jeugdige 3 over zichzelf)

Aandacht voor terugplaatsing naar huis

Bij twee jeugdigen werd actief verkend of terugplaatsing naar huis mogelijk was. In beide gevallen werd in eerste instantie naar een terugplaatsing toegewerkt, maar bleek het niet haalbaar vanwege terugval in problematiek van ouders of blijvende onveiligheid thuis. Bij de negen andere jeugdigen werd terugplaatsing

bewust uitgesloten om duidelijkheid en rust te bieden, of omdat het te onzeker was of de thuissituatie voldoende was verbeterd om een terugplaatsing te laten slagen; men wilde voorkomen dat een uithuisplaatsing opnieuw nodig zou zijn. Twee jeugdigen hadden al een mislukte thuisplaatsing achter de rug. Eén van hen dacht dat hij in het toenmalige pleeggezin mocht blijven, maar de kinderrechter besloot dat hij binnen een maand weer thuis moest zijn. De onderbouwing om de plaatsing in het pleeggezin te continueren werd onvoldoende bevonden; er was niet goed genoeg in beeld gebracht hoe het contact tussen ouder en kind was. Na een crisissituatie thuis kon hij tijdelijk terug naar hetzelfde pleeggezin, in afwachting van een plek in een gezinshuis. Een pleeggezin was, mede door de nieuwe beschadiging van de mislukte thuisplaatsing, niet meer toereikend.

Er waren ook jeugdigen die zelf niet terug naar huis wilden. Zo wilde een jeugdige geen keuze maken tussen zijn gescheiden ouders, omdat één van beide dan teleurgesteld zou kunnen zijn. Een ander wilde niet volledig terug omdat hij zich dan druk zou maken of het thuis wel goed zou blijven gaan. Soms wilden jeugdigen wel terug naar huis, maar gaven ouders aan dat het niet goed zou zijn als hun kind terug zou komen, ook al zouden ze dat gevoelsmatig wel het liefst willen.

Twee jeugdigen zijn uiteindelijk tijdelijk terug naar huis gegaan in afwachting van een vervolgplek bij begeleid wonen. Eén van hen bleef tijdens het verblijf worstelen met loyaliteitsgevoelens en wilde op sommige momenten terug naar huis, al wist ze op andere momenten ook dat dat waarschijnlijk niet goed zou gaan. Terugplaatsing was niet mogelijk omdat ouders onvoldoende leerbaar bleken te zijn. Toen ze 18 werd besloot ze naar huis te gaan tot er een vervolgplek vrij zou komen. De andere jeugdige ging tijdelijk terug naar huis omdat het niet meer goed ging in het pleeggezin en er nog geen vervolgplek beschikbaar was.

Samenvatting besluitvormingsproces

Uit de interviews blijkt dat een zorgvuldig besluitvormingsproces, waarin jeugdigen en ouders zich gehoord en betrokken voelen, bijdraagt aan een betere start en meer acceptatie van de plaatsing. Bij stabiele plaatsingen gaven alle betrokkenen aan voldoende inspraak te hebben gehad, terwijl bij wisselende of afgebroken plaatsingen vaker sprake was van beperkte betrokkenheid of instemming onder druk. Verder is zorgvuldige matching, voorbereiding en kennismaking van belang om de plaatsing goed te laten verlopen. Tegelijk zijn er situaties waarin door crisis of gebrek aan alternatieven geen optimale voorbereiding mogelijk is. Ook in zulke gevallen is het belangrijk jeugdigen en ouders zoveel mogelijk te betrekken, duidelijke uitleg te geven en aandacht te hebben voor wat de plaatsing met hen doet.

3.2.2 Wonen in een pleeggezin of gezinshuis

Met jeugdigen, ouders en opvoeders is verder gesproken over het dagelijks leven in het pleeggezin of gezinshuis. Daarbij is ingegaan op hoe jeugdigen hun plek vonden, hoe de band met opvoeders zich ontwikkelde en wat hen hielp of juist belemmerde om zich thuis te voelen. Ook is gesproken over veranderingen in het gezin, loyaliteitsgevoelens en de impact van de gezondheid van opvoeders.

De eerste periode: wennen aan de nieuwe plek

De meeste jeugdigen hadden tijd nodig om te wennen aan de nieuwe plek. Sommigen ervoeren in het begin gevoelens van terughoudendheid of gemis. Ook moesten jeugdigen vaak wennen aan de andere regels en gebruiken dan thuis of op de voorgaande verblijfsplek. Na een tijdje konden jeugdigen zich meer ontspannen: de aandacht, rust en structuur deed hen vaak goed. Ze voelden zich fijn omdat opvoeders er voor ze waren en omdat ze zichzelf konden zijn.

De jeugdige voelt zich veilig doordat hij zichzelf mag zijn. Zichzelf zijn betekent voor hem dat hij kan zeggen wat hij wil zeggen. (Interviewverslag jeugdige 2 over zichzelf)

Sommige jeugdigen vonden het in het pleeggezin vrijwel meteen fijner dan thuis – dit waren vaak netwerkpleeggezinnen waarbij jeugdigen al een goede band hadden met pleegouders.

De jeugdige voelt zich bij hen rustiger en kan hier ook goed slapen, omdat hij hier niet bang is. (Interviewverslag jeugdige 4 over zichzelf)

Een enkele keer kon een jeugdige niet wennen aan de regels in het pleeggezin.

Pleegouders waren strenger dan haar ouders en de jeugdige gaf aan dat pleegouders niet meedachten over hoe ze tegemoet konden komen aan wat de jeugdige vanuit huis gewend was. (Interviewverslag jeugdige 11 over zichzelf)

Verwelkomen zonder druk

Het hielp wanneer opvoeders hun betrokkenheid toonden zonder druk uit te oefenen, en als zij jeugdigen de ruimte gaven om zich op eigen tempo te hechten. De kloof met wat jeugdigen gewend waren is soms groot, en met name voor jeugdigen met hechtingsproblematiek kan het gezinsleven benauwend worden. Dit werd zichtbaar bij twee jeugdigen: voor hen was het moeilijk te accepteren dat er mensen waren die oprecht om hen gaven. Voor opvoeders kan het lastig zijn om emotionele nabijheid geleidelijk op te bouwen en voorzichtig te zijn met diepgaande gesprekken. Zo dachten de gezinshuisouders dat ze na een paar jaar juist verder kwamen met de jeugdigen omdat ze bij een diepere laag terecht waren gekomen, maar voor de jeugdigen kwam dat te dichtbij. Een gezinshuisouder vertelde:

De jeugdige vroeg waarom wij dit voor hem doen. Dan zeg je: omdat we om je geven, en misschien heb ik wel gezegd: omdat we van je houden. Hij zei: nee, dat moet je niet zeggen. (Interviewverslag opvoeder over jeugdige 9)

De meeste opvoeders gaven aan dat ze het initiatief voor gesprekken over het verleden bij de jeugdigen lieten:

De jeugdige praat niet graag over vroeger en wat hij heeft meegemaakt. Pleegmoeder laat het initiatief hierin bij hemzelf liggen. Als hij wat wil vragen of vertellen, kan hij altijd bij haar terecht. Dit weet hij ook. (Interviewverslag opvoeder over jeugdige 4)

Vertrouwen groeit door luisteren en begrijpen

Jeugdigen gaven aan dat ze het fijn vonden dat opvoeders goed naar hen luisterden en hen probeerden te begrijpen. Het gevoel dat ze altijd bij de opvoeders terechtkonden werkte geruststellend. Sommige jeugdigen benoemden dat ze het zelf niet snel aangaven als er iets speelde, maar dat opvoeders hen goed aanvoelden en navraag deden. Opvoeders beschreven dat zij bewust ruimte boden door niet te veel druk te leggen, de jeugdige te accepteren zoals die is, te kijken naar mogelijkheden, duidelijke kaders te bieden en vertrouwen te geven.

De jeugdige kan op elk moment weglopen en in haar eigen bubbel kruipen op haar kamer. Er wordt niets van haar verlangd. (Interviewverslag opvoeder over jeugdige 10)

Bij meerdere jeugdigen ontdekten opvoeders gaandeweg dat jeugdigen veel uitleg nodig hadden en lang niet alles begrepen. Het hielp om hier tijd voor te nemen, vragen te stellen en echt te luisteren.

De jeugdige heeft in de eerste weken veel laten zien. Alcohol, liegen en stelen kwamen allemaal voorbij. Ze hebben dit gedrag snel kunnen parkeren door te luisteren en door te vragen bij deze situaties. Niet te ageren op het gedrag, maar te vragen: "waar liep je in vast?". (Interviewverslag opvoeder over jeugdige 8)

Inpraak en ruimte voor persoonlijke ontwikkeling

De meeste jeugdigen voelden zich gehoord in het pleeggezin of gezinshuis en ervoeren dat ze konden doen wat ze graag wilden. Opvoeders vroegen naar hun mening, bijvoorbeeld over dagelijkse afspraken en beslissingen (zoals eten, bedtijd en sport), over het contact met ouders en met betrekking tot toekomstplannen. In enkele situaties voelden jeugdigen zich niet erkend of niet serieus genomen. Zij gaven aan dat beslissingen over hun hoofd genomen werden, dat hun gedrag verkeerd werd geïnterpreteerd of dat ze onvoldoende ruimte kregen voor persoonlijke ontwikkeling. Jeugdigen die geen of weinig inspraak hadden ervaren in het besluitvormingsproces en niet (volledig) achter de plaatsing stonden, lijken ook later nog het gevoel te hebben dat hun mening er niet toe doet:

Ze heeft niet het gevoel dat het er toe doet wat zij vindt. Al weet ze dat ze alles tegen pleegouders kan zeggen, toch doet ze dat niet. (Interviewverslag jeugdige 6 over zichzelf)

Een aantal jeugdigen gaf aan dat ze het fijn vonden om hun eigen gang te kunnen gaan in het pleeggezin of gezinshuis, en bijvoorbeeld zelf te kiezen of ze beneden waren of op hun eigen kamer. Autonomie bieden waar mogelijk, kan helpen om een jeugdige langer in een pleeggezin of gezinshuis te houden: een jeugdige die behoefte had aan meer zelfstandigheid wilde een tijdje weg uit het gezinshuis waar ze woonde, totdat ze een eigen keukentje kreeg waardoor ze meer haar eigen gang kon gaan. Zo werd tegemoet gekomen aan

haar behoefte aan zelfstandigheid zonder dat ze weer moest verhuizen. Deze gezinshuisouder gaf aan dat ze de jeugdige bewust ruimte gaf om zich te ontwikkelen, al moet ze ook alert blijven op haar omdat de jeugdige het liefst alles zelfstandig doet. Andere opvoeders hadden moeite met het loslaten van jeugdigen, omdat ze dachten dat zij die zelfstandigheid niet aankonden. Het is dan zoeken naar een balans tussen ruimte bieden en begrenzen.

Relaties met andere gezinsleden in het pleeggezin of gezinshuis

Het contact met andere jeugdigen in de pleeggezinnen en gezinshuizen was vaak goed en zorgde bij sommige jeugdigen voor een groei in hun sociale vaardigheden. Een jeugdige vertelde dat hij had geleerd om rekening met elkaar te houden doordat gezinsleden meer voor elkaar deden, zoals vragen wat anderen willen drinken. Andere jeugdigen gingen vooral hun eigen gang en zagen elkaar met name tijdens het eten aan tafel, of ze zochten één of twee anderen tussendoor wat meer op. In enkele casussen zorgde de aanwezigheid van andere kinderen in huis ervoor dat jeugdigen zich terugtrokken.

Bij de crisisplaatsing van een drukker meisje [in hetzelfde gezinshuis] trok ze zich terug. Nu dit meisje weg is, ziet gezinshuisouder binnen een week tijd dat de jeugdige weer terug is. (Interviewverslag opvoeder over jeugdige 8)

Een paar jeugdigen die veel wisselingen hebben meegemaakt, zowel van verblijfsplekken en scholen als van andere pleegkinderen of groepsgenoten op een crisisplek, vertelden dat ze hadden geleerd zich niet te veel aan gezinsleden of groepsgenoten te hechten.

Ze heeft zichzelf geleerd zich niet te hechten, omdat je niet weet hoe lang ze blijven. Zo beschermt ze zichzelf, omdat ze weet dat ze toch weer uit haar leven verdwijnen. (Interviewverslag jeugdige 8 over zichzelf)

Breakdowns van kinderen kunnen een grote impact hebben op zowel andere pleegkinderen als op de eigen kinderen van de opvoeders, en bij andere in het gezin aanwezige pleegkinderen voor angst zorgen dat zij zelf ook moeten verhuizen. Het helpt als opvoeders hier aandacht voor hebben, goed uitleggen waarom een kind weg moe(s)t en duidelijk maken dat zoiets niet zomaar gebeurt.

Verlangen naar thuis

Sommige jeugdigen hadden tijdens hun verblijf in het gezinshuis (tijdelijk) de opvatting dat ze weg wilden. Een paar van hen wilde met name in het begin terug naar hun gezin van herkomst, of wanneer ze merkten dat het tijdens weekenden en vakanties thuis goed ging. Het was soms moeilijk te accepteren dat ze niet 'gewoon' thuis konden wonen.

Ze vindt het heel erg dat ze niet meer thuis kan wonen, ze had nooit gedacht dat ze in een pleeggezin terecht zou komen. Ze vindt het moeilijk om na een vakantie bij ouders weer naar het pleeggezin te gaan. Ze voelt zich soms eenzaam en wil een normaal leven. (Interviewverslag jeugdige 6 over zichzelf)

Wanneer ouder(s) hard aan zichzelf hadden gewerkt en het beter met ze ging, ook in het contact met hun kind(eren), was het voor jeugdigen en ouders moeilijk te begrijpen waarom het niet mogelijk was om terug naar huis te gaan. Periodes van weg willen en berusting wisselden elkaar af.

Gezondheid opvoeders

In meerdere casussen had de lichamelijke gezondheid van opvoeders merkbare invloed op het gezinsleven in het pleeggezin of gezinshuis. Ziekteperiodes of herstel na medische ingrepen zorgden voor onrust bij jeugdigen, bijvoorbeeld wanneer zij in de weekenden elders moesten verblijven of wanneer hun opvoeders minder beschikbaar waren. Opvoeders gaven aan dat zij in deze periodes minder ruimte hadden om signalen van jeugdigen op te vangen of om met geduld te reageren.

Dit alles maakt dat gezinshuismoeder minder in haar kracht zit, hetgeen zich uit in het minder attent zijn, minder vragen stellen, minder op de kinderen gericht zijn. De kinderen voelen dit en vinden het niet leuk. (Interviewverslag opvoeder over jeugdige 10)

Bij één jeugdige leidde ziekte van de pleegouder tot toenemende spanning, wederzijds onbegrip en uiteindelijk tot het afbreken van de plaatsing.

Pleegouder moest veel rusten. De jeugdige liep stampend de trap op, had muziek hard aan en pleegouders hadden het gevoel dat ze niet meewerkte. Pleegouder had weinig geduld en hoewel ze allebei geen opgevers zijn, werd dit het einde van het wonen bij hen. (Interviewverslag opvoeder over jeugdige 11)

Ook wanneer opvoeders zelf zoekende waren naar een nieuwe balans, had dit impact op de sfeer in huis en op de onderlinge relaties. De lichamelijke gezondheid van opvoeders raakt dus niet alleen het welzijn van de opvoeders, maar werkt ook door in de stabiliteit van de plaatsing en het welzijn van de jeugdigen. Goede begeleiding is in dergelijke periodes onmisbaar, maar liet soms toch op zich wachten (zie ook paragraaf 3.2.5 Contact met begeleiders en verwijzers).

Breakdown van plaatsingen

Bij drie jeugdigen werd de plaatsing, ondanks een periode van positieve ontwikkeling, voortijdig beëindigd. De drie jeugdigen waren bij het afbreken van de plaatsing tussen de 16 en 18 jaar. Bij twee jeugdigen speelde hechtingsproblematiek waarschijnlijk een rol: het gezinsleven werd hen te benauwend. Bij één van deze jeugdigen speelde daarnaast cultuurverschillen mee.

Hij verbrak ineens al het contact met het gezinshuis. Hij had waarschijnlijk niet anders gekund. Het kan gevaarlijk voelen voor de jeugdigen als het te leuk of warm wordt. (Interviewverslag opvoeder over jeugdige 9)

Een derde plaatsing werd afgebroken na een crisissituatie binnen het pleeggezin, door de lichamelijke gezondheid van een van de pleegouders. De jeugdige voelde zich niet langer welkom en pleegouders voelden te weinig ruimte om in te spelen op de behoeften van de jeugdige.

Na de breakdown verhuisde één jeugdige naar een residentiële groep; dit wilde ze zelf graag, omdat ze geen zin meer had in een gezin en ze had gehoord dat jeugdigen op leefgroepen nieuwe vrienden maken. Een andere jeugdige trok korte tijd in bij zijn vriendin, om vervolgens naar een familielid te verhuizen. De laatste jeugdige ging terug naar ouders in afwachting van een plek bij begeleid wonen. Twee jeugdigen bij wie het verblijf werd afgebroken, hadden daarna geen contact meer met gezinshuishouders. Eén van hen keek na de breakdown aanvankelijk juist erg negatief terug op het verblijf, maar sprak hier in latere reflectie met meer mildheid over. Mogelijk bood de afstand ruimte om alsnog te beseffen dat hij het lange tijd fijn had in het gezinshuis en er veel had geleerd. De andere twee jeugdigen keken direct positief terug op de plaatsing.

Samenvatting ervaringen met wonen

Jeugdigen hebben tijd nodig om te wennen aan het wonen in een pleeggezin of gezinshuis. Aandacht, luisterend vermogen en het serieus nemen van hun perspectief dragen bij aan het opbouwen van vertrouwen. Ook het bieden van autonomie en ruimte om op eigen tempo te hechten helpen jeugdigen om zich thuis te voelen. De meeste jeugdigen ervaarden inspraak in dagelijkse beslissingen en voelden zich vrij om hun eigen gang te gaan. Voor opvoeders is het soms zoeken naar de juiste balans tussen afstand en nabijheid.

Sommige jeugdigen worstelden met de wens om terug te keren naar huis. Veranderingen in het pleeggezin of gezinshuis, het contact met andere jeugdigen en de mate van stabiliteit speelden mee in hoe zij het verblijf ervaarden. Ook de lichamelijke gezondheid van opvoeders was hierop van invloed: ziekte of overbelasting verstoort regelmatig de balans in het pleeggezin of gezinshuis en had invloed op het welzijn van jeugdigen. In drie casussen werd de plaatsing voortijdig beëindigd. Hierbij speelden hechtings-problematiek, behoefte aan autonomie en externe stressoren een rol. In meerdere gevallen bleven jeugdigen ook na een overplaatsing contact houden met hun opvoeders, wat wijst op de blijvende betekenis van deze relaties.

3.2.3 Welzijn van jeugdigen tijdens het verblijf

Jeugdigen, ouders en opvoeders is in de interviews verder gevraagd naar het algemeen welbevinden van de jeugdigen, hun ervaringen op school, de steunfiguren om hen heen, de hulp die zij ontvingen en hoe zij naar hun toekomst kijken.

Algemeen welzijn

Bij de meeste jeugdigen verbeterde het algemeen welzijn na de plaatsing, vooral wanneer er sprake was van rust, structuur en voorspelbaarheid. Jeugdigen voelden zich fijner, veiliger en konden zich beter uiten.

*Door het wonen in het pleeggezin onderneemt hij leuke dingen en is het gamen veel minder geworden.
(Interviewverslag jeugdige 5 over zichzelf)*

Tegelijk bleven velen ook tijdens de plaatsing kwetsbaar voor stemmingswisselingen, spanning of terugval. Wanneer ze zich niet fijn voelden trokken ze zich vaak terug op hun kamer.

Ze heeft depressieve weken gehad. Er gebeurt dan iets in haar leven, er komt dan teveel stress bij elkaar. Ze sluit zich dan een paar dagen van iedereen en alles af, waarna haar hoofd weer wat leger is. (Interviewverslag jeugdige 10 over zichzelf)

Sommige jeugdigen waren open over hun emoties; anderen gaven aan dat ze minder deelden met opvoeders en/of begeleider. Hierdoor werd het welzijn van de jeugdige door opvoeders en begeleiders soms positiever ingeschat dan werkelijk het geval was.

Veilig voelen

De meeste jeugdigen voelden zich vrijwel de hele periode veilig en vertrouwd bij de opvoeders. Veilig voelen betekende voor hen bijvoorbeeld: vrijheid hebben om van alles te mogen doen; zichzelf kunnen zijn; zeggen wat je wil zeggen; tevreden thuiskomen; wonen in een rustige buurt; geen stress te hebben wat betreft wonen; elkaar steunen en een uitweg hebben wanneer je je rot voelt (bijvoorbeeld via telefoon, laptop, of naar je kamer kunnen gaan). Veilig voelen leek voor sommige jeugdigen (onder de 10 jaar) hetzelfde te betekenen als het fijn hebben in het pleeggezin: als de jeugdige niet in het pleeggezin wil zijn, voelt het niet veilig.

School en daginvulling

Jeugdigen die door de plaatsing moesten wisselen van school vonden dit moeilijk of spannend. Ze maakten echter snel nieuwe vrienden. Sommige jeugdigen hadden bij start van de plaatsing een leerachterstand of problemen op school. In meerdere gevallen zagen opvoeders en jeugdigen verbetering zodra de woonsituatie stabiel werd. Jeugdigen kwamen beter tot leren, kregen meer zelfvertrouwen en sommigen begonnen aan een stage of bijbaan, wat meestal goed ging. Zo vertelde een jeugdige dat op ze op school minder ruzie had:

Op school gaat het best goed, ze heeft zelden nog ruzie en niet meer zo vaak een grote mond. (Interviewverslag jeugdige 6 over zichzelf)

Voor anderen was het lastig om structuur vast te houden en gemotiveerd te blijven om te leren of werken. Ook zorgden toetsen of examens soms voor veel stress. Een deel van de jeugdigen had goed contact met klasgenoten; anderen werden gepest of voelden zich niet prettig in de klas. De meeste jeugdigen waren open over hun thuissituatie en vertelden makkelijk dat zij in een pleeggezin of gezinshuis wonen; anderen vonden dit lastig, schaamden zich ervoor, dachten dat klasgenoten het niet zouden begrijpen of wilden 'gewoon normaal' doen.

De jeugdige zegt zich te schamen dat hij niet thuis woont en mensen reageren vaak verbaasd wanneer hij het vertelt. Hij heeft dan het idee dat hij moet uitleggen waarom dit zo is, maar dat wil hij niet. (Interviewverslag jeugdige 4 over zichzelf)

In hun vrije tijd zochten jeugdigen op verschillende manieren plezier en ontspanning. Sport hielp sommigen om het hoofd leeg te maken; anderen luisterden bijvoorbeeld graag naar muziek. Eén jeugdige die zich een tijd niet prettig voelde, niet in het pleeggezin wilde zijn en spanning had door school en een onzekere toekomst, haalde ook geen plezier meer uit hobby's, clubjes of contacten.

Steunfiguren: opvoeders, ouders en vrienden

De meeste jeugdigen vonden belangrijke steun bij hun opvoeders: ze vertrouwden hen en als ze problemen hadden konden ze met hen praten. Meerdere jeugdigen bleven ook na een (eerdere) overplaatsing contact houden met hun voormalige pleeg- of gezinshuisouders. Dit onderstreept de langdurige betekenis die deze band kan hebben. Zo gaven de huidige pleegouders van een jeugdige aan dat ze na de aanstaande verhuizing van de jeugdige contact zullen houden:

Ze heeft hen gevraagd of ze kerst bij hen mag vieren, waarop pleegouders volmondig "Ja" hebben gezegd. Het contact blijft, ook over 5 jaar. (Interviewverslag opvoeder over jeugdige 11)

Ook gaf een aantal jeugdigen aan veel steun te hebben aan vrienden.

Haar vrienden zijn het allerbelangrijkst. Ze kan altijd bij hen terecht voor hulp. Ze kan bij hen zichzelf zijn, haar mening geven, ze snappen haar. Ze zijn goede afleiding. (Interviewverslag jeugdige 8 over zichzelf)

Voor een deel van de jeugdigen bleef de band met ouders een bron van steun. Ook grootouders, andere familie en ambulant hulpverleners waren belangrijk voor meerdere jeugdigen. Twee jeugdigen, beide met hechtingsproblematiek, gaven aan weinig of sterk wisselende steunfiguren te hebben en niemand echt toe te laten.

Hulpverlening

De hulp die jeugdigen tijdens het verblijf ontvingen, was heel divers. Sommigen jeugdigen hadden geen hulp, anderen hadden één of meerdere vormen van hulp zoals traumabehandeling, vaktherapie (bijvoorbeeld paardencoaching) of ambulante begeleiding. De meeste jeugdigen vertelden dat de hulp helpend was.

Het wekelijks contact dat ze met een maatschappelijk werkster heeft is voor haar heel belangrijk. Tegen haar kan ze alles zeggen. Zij helpt haar ook met haar boze buien. (Interviewverslag jeugdige 6 over zichzelf)

Wanneer jeugdigen geen therapie wilden, stonden ze soms wel open voor laagdrempelige, ervaringsgerichte hulpvormen zoals coaching met dieren of bezoek aan een zorgboerderij. Bij verschillende jeugdigen hielp dit soort zorgvormen om zich beter te kunnen uiten. Opvoeders van één van de jeugdigen gaven aan dat hoewel coaching eigenlijk niet voldoende was, ze wel zagen dat het haar goed deed. Deze jeugdige had ook een diagnostisch onderzoek ondergaan, dat veel impact op haar had: de diagnoses klopten volgens haar

wel, maar ze vond het verslag negatief en eenzijdig gericht op wat er niet goed ging. Dit maakte haar somber en na dit onderzoek sloot ze zich af voor verdere hulpverlening.

Zelfbeeld en toekomstperspectief

Meerdere jeugdigen ontwikkelden tijdens hun verblijf een positiever zelfbeeld en groeiden volgens opvoeders op meerdere vlakken. Waar het in het begin voor sommigen nog lastig was om voor zichzelf op te komen of grenzen te stellen – bijvoorbeeld tegenover ouders – lukte het later beter om eigen keuzes te maken en meer op zichzelf te vertrouwen. Wel bleven meerdere jeugdigen worstelen met onzekerheid of het gevoel van anders zijn.

Opvoeders waren vaak trots op de stappen die de jeugdigen hadden gezet. Ook ouders benoemden positieve ontwikkelingen of zagen dat hun kind op een goede plek zat, wat hen vertrouwen gaf in de toekomst. Tegelijkertijd leefden er bij zowel opvoeders als ouders ook zorgen, bijvoorbeeld over de beïnvloedbaarheid of eigenzinnigheid van de jeugdige, en in hoeverre jeugdigen later zelfstandig zouden kunnen functioneren. Bij ongeveer de helft van de jeugdigen hadden opvoeders, ouders en/of begeleiders de verwachting dat langdurige ondersteuning nodig zal blijven. In enkele netwerkpleeggezinnen waren er twijfels over hoe lang het verblijf goed zou blijven verlopen, gezien de naderende puberteit, en wat een passende vervolgplek zou zijn als dat nodig zou blijken.

Opvoeders hoopten dat jeugdigen in de toekomst meer zelfvertrouwen ontwikkelen, beter leren omgaan met feedback, inzicht krijgen in zichzelf en verantwoordelijkheid leren nemen. Ouders hoopten dat hun kind zich verder zou ontwikkelen, ruimte zou krijgen om zichzelf te zijn en dat het onderlinge contact goed zou blijven. Jeugdigen hadden uiteenlopende toekomstbeelden: sommigen hadden concrete plannen of dromen over opleiding, werk, een eigen huis of relaties, terwijl anderen vooral hoopten op een leven zonder zorgen.

Haar droom is om geen zorgen te hebben over geld, dat ze gewoon makkelijk van haar leven kan genieten. (Interviewverslag jeugdige 8 over zichzelf)

Samenvatting welzijn jeugdigen

Het welzijn van jeugdigen verbeterde vaak tijdens hun verblijf, maar bleef ook kwetsbaar. Jeugdigen groeiden in hun persoonlijke ontwikkeling en kwamen beter tot leren. Tegelijkertijd kwamen gevoelens van stress en somberheid regelmatig voor. Steun ontvingen jeugdigen met name van opvoeders en vrienden, sommigen ook van ouders. Verschillende vormen van hulp werden ingezet, afhankelijk van waar jeugdigen voor openstonden. Naar verwachting zal ongeveer de helft van de jeugdigen langdurige ondersteuning nodig hebben, ook na het verblijf.

3.2.4 Contact met ouders tijdens het verblijf

In de interviews is ook besproken hoe het contact tussen jeugdigen en hun ouders verliep tijdens het verblijf in een pleeggezin of gezinshuis en is ingegaan op de samenwerking tussen ouders en opvoeders.

Contact tussen jeugdigen en ouders

Vrijwel alle jeugdigen gaven aan contact te hebben met tenminste één van hun ouders tijdens het verblijf. De meesten zagen hun ouder(s) regelmatig in weekenden en vakanties. Sommige ouders woonden in de buurt en konden zo makkelijker deel uitmaken van het dagelijks leven van hun kind. De meeste jeugdigen ervoeren het contact met tenminste één ouder als fijn en steunend; regelmatig verbeterde dit tijdens de plaatsing. Ook ouders merkten dat het contact verbeterde door de uithuisplaatsing: ruzies namen af, het contact werd positiever.

De band met haar ouders is verbeterd sinds ze niet meer thuis woont. Ze is minder vaak boos, mede doordat ze elkaar minder vaak zien. (Interviewverslag jeugdige 10 over zichzelf)

Niet alle jeugdigen ervoeren het contact positief. Soms gaf het contact stress, bijvoorbeeld als ouders zich negatief uitlieten over het pleeggezin of gezinshuis, of onvoorspelbaar waren. Zo kwamen sommige ouders afspraken niet na, wat voor teleurstelling zorgde bij de jeugdigen. Bij één jeugdige werd het contact tijdens een eerdere plaatsing bewust afgehouden door de toenmalige pleegouders en werden ouders niet op de hoogte gehouden van hoe het met hun kind ging. Om rust te creëren voor de jeugdige werd het contact met ouders na de overplaatsing naar het huidige pleeggezin niet meteen opgebouwd. De contactbreuk heeft geleid tot verdere verwijdering, wat het herstel bemoeilijkte. Sommige jeugdigen verbraken zelf tijdelijk het contact, wat meestal later weer werd opgebouwd. Voor opvoeders is het soms balanceren tussen het waarborgen van de veiligheid en rust van de jeugdige, en tegelijkertijd de band met ouder(s) behouden of herstellen.

Loyaliteitsconflicten spelen vaak op de achtergrond

Veel jeugdigen worstelden met gevoelens van loyaliteit ten opzichte van hun ouders. Ze wilden hun ouders niet teleurstellen en voelden zich soms schuldig dat ze niet thuis woonden, maar ze wilden ook rust ervaren op hun verblijfplek. Wanneer (één van de) ouders niet achter de plaatsing stond was het voor de jeugdige lastig om te aarden in het pleeggezin of gezinshuis. Het hielp als opvoeders investeerden in het contact met ouders en neutraal bleven over ouders, al was dat voor opvoeders niet altijd makkelijk.

Wanneer vader negatief is over pleegmoeder, zegt zij tegen de jeugdige: "Papa is op dat moment eventjes druk geweest, of moe, niks van aantrekken." Maar het is natuurlijk wel vervelend, want de jeugdige weet niet goed hoe hij daarmee om moet gaan. (Interviewverslag opvoeder over jeugdige 7)

Loyaliteit werd ook op een andere manier zichtbaar: sommige jeugdigen waren positiever over een ouder dan men op basis van de toelichtingen van de verschillende betrokkenen zou verwachten. Ondanks dat een jeugdige zich bijvoorbeeld niet altijd veilig voelde bij een ouder en teleurgesteld was als gemaakte afspraken niet werden nagekomen, gaf hij in het interview steeds aan dat het contact goed was. Een andere jeugdige gaf aan dat het contact met vader niet goed was doordat hij ver weg woonde, maar de begeleider gaf aan dat vader afspraken niet nakwam en geen contact zocht, wat voor de jeugdige zeker pijnlijk moet zijn geweest.

Samenwerking tussen ouders en opvoeders

De samenwerking tussen ouders en opvoeders kende in meerdere gevallen een moeilijke start. Er was sprake van spanning of wantrouwen bij ouders, bijvoorbeeld omdat zij moeite hadden met het uit handen geven van de zorg of zich eerder onvoldoende betrokken hadden gevoeld bij een plaatsing. In veel gevallen verbeterde dit contact gaandeweg, met name wanneer er sprake was van duidelijke rolverdeling en open communicatie over verwachtingen en opvoedvisie. Ook hielp het om het belang van het kind centraal te stellen. Ouders waardeerden het als zij serieus genomen werden en betrokken bleven bij beslissingen.

Ouders hielden in het begin het contact wat af; ze zaten nog in het oude patroon. Gezinshuisouders hebben toen meteen aan ouders gevraagd of ze een uurtje eerder konden komen, als ze de kinderen kwamen ophalen, zodat ze informatie konden uitwisselen over de kinderen. Dat hebben ze gedaan en vanaf dat moment loopt het goed. (Interviewverslag opvoeder over jeugdige 1)

In sommige situaties was er sprake van een vorm van co-ouderschap, waarbij opvoeders en ouders gezamenlijk verantwoordelijkheden droegen (zie volgende paragraaf). Bij andere jeugdigen lag de dagelijkse opvoeding in handen van de opvoeders en werden belangrijke beslissingen gezamenlijk genomen. Ouders vonden het dan soms lastig om een stap terug te doen. Het loslaten van de dagelijkse zorg was makkelijker voor ouders wanneer zij vertrouwen hadden in de opvoeders; bij de meeste jeugdigen was dit het geval.

Opvoeders benadrukten het belang van goed contact met ouders, al was dat soms complex. Bij enkele jeugdigen was er aan het begin van de plaatsing geen contact met (één van de) ouders en kwam ook het contact tussen deze ouder en de opvoeders moeizaam tot stand. Wanneer de relatie met een ouder moeilijk is, zetten opvoeders zich meestal in om het contact zo goed mogelijk te houden. Zo gaf een pleegmoeder aan dat een ouder zich regelmatig negatief over haar uitliet en voor onveilige situaties zorgde voor het kind, maar dat ze toch bleef investeren in de hoop dat het contact tussen ouder en kind zou verbeteren. Voor jeugdigen was het prettig wanneer opvoeders en ouders goed met elkaar overlegden en niet negatief over elkaar spraken.

Ouders van één jeugdige voelden zich structureel te weinig betrokken en onvoldoende gehoord bij meningsverschillen over de opvoeding. Er werd bovendien nauwelijks gesproken over onderlinge verwachtingen of opvoedingsstijlen. Dit leidde aan beide kanten tot frustratie en wantrouwen. Andere ouders gaven aan dat zij het in gesprekken over de samenwerking lastig vonden om hun mening te geven. Een moeder wiens kind bij haar ouders woonde vertelde aan de interviewer dat open communicatie met netwerkleegouders extra moeilijk kan zijn.

Moeder gaf aan dat het sowieso niet makkelijk is om bij haar eigen moeder [pleegmoeder] aan te geven dat ze het ergens niet mee eens is. Wanneer het dan ook nog gaat over de opvoeding van haar kind, is dit nog veel moeilijker. Moeder vond het moeilijk om het achterste van haar tong te laten zien. (Interviewverslag ouder over jeugdige 4)

Een aantal ouders ervaarde veel steun van opvoeders: zowel bij hun eigen zorgen, als in het contact met het kind. Voor opvoeders kon het belastend zijn om ook als steunfiguur voor de ouders te fungeren, zeker wanneer zij het gevoel hadden dat hun inspanningen niet werden gewaardeerd of ouders niet openstonden

voor hun advies. Dit speelde vooral in netwerkpleeggezinnen (allen grootouders), waar ouders en opvoeders al een voorgeschiedenis hadden. Voor netwerkpleegouders is het soms zoeken naar een balans tussen hun rol als opvoeder en hun bestaande relatie met de ouders van het kind.

Ouders als actieve partners in de opvoeding

In vier van de elf casussen waren ouders actief betrokken bij de opvoeding. Ze dachten mee, overlegden regelmatig met de opvoeders en hadden in sommige gevallen bijna dagelijks contact met hun kind. Een moeder vertelde dat ze zich het meest moeder voelt als ze onderdeel uitmaakte van het dagelijks leven van haar kind, zoals wanneer ze samen gingen zwemmen. Het hielp wanneer opvoeders zich open en benaderbaar opstelden en ouders betrokken bij praktische en dagelijkse beslissingen, ook als ze zelf een andere mening hadden. Zo gaf een opvoeder aan dat ze de keuze over wanneer de jeugdige naar de kapper ging bewust aan de ouder overliet, om ruimte te geven aan diens rol. Dit droeg bij aan een gelijkwaardige samenwerking.

Van ouders vraagt dit vertrouwen in de opvoeders, bereidheid om samen te werken en acceptatie van hun veranderde rol op afstand. In sommige situaties was het lastig om ouders actief te betrekken, bijvoorbeeld vanwege negatieve ervaringen van ouders met eerdere hulpverlening of omdat ze hun behoefte aan betrokkenheid niet duidelijk uitspraken. Wanneer opvoeders veel investeerden in het contact met ouders, kon het vertrouwen groeien. Een verwijzer gaf aan dat de mate waarin ouders worden betrokken deels afhangt van de stijl van opvoeders: sommigen hebben liever minder contact met ouders, omdat dat meer rust geeft. In de casus waar deze verwijzer bij betrokken was, werd zichtbaar welk effect dit kan hebben: ouders die zich bij een eerdere plaatsing niet gehoord voelden en niet achter de plaatsing stonden, konden door de inzet van nieuwe gezinshuisouders alsnog hun goedkeuring geven.

De nieuwe gezinshuisouders hebben een hele goede samenwerking met ouders, ze betrekken ouders veel meer dan de voormalige gezinshuisouders. Ouders voelen zich nu serieus genomen. Bijvoorbeeld bij inlooptagen op school worden ouders uitgenodigd. Zowel voor ouders als jeugdige is dat heel fijn. (Interviewverslag verwijzer over jeugdige 1)

De impact van de plaatsing op ouders

Voor ouders waren de uithuisplaatsingen zeer ingrijpend. Zij worstelden met gevoelens van gemis, verdriet en het idee tekort te zijn geschoten. Sommige ouders gaven aan dat ze het moeilijk vonden om de rol van opvoeder los te laten, of vroegen zich af wat ze nog voor hun kind betekenden. Een moeder vertelde dat haar kind alles met pleegmoeder besprak en dat ze de dagelijkse momenten miste, ze wist niet meer goed wat er in hem omging. Een andere ouder gaf aan dat ze jaloers was op de pleegouder, juist omdat die zo dichtbij haar kind stond. Meerdere ouders gaven aan dat ze probeerden er niet te veel bij stil te staan, omdat het confronterend bleef dat hun kind niet thuis woonde. Tegelijkertijd zagen veel ouders dat het goed ging met hun kind, wat hielp om de situatie te accepteren.

Het is soms wel ingewikkeld om niet meer de opvoedrol te hebben, terwijl je wel de ouder bent. Hoe geef je nog vorm aan je ouderrol? Moeder leert hierin wel steeds om meer los te laten. Haar vertrouwen in pleegouders is heel groot. (Interviewverslag opvoeder over jeugdige 4)

Verschillende ouders benoemden dat ze door de uithuisplaatsing meer rust ervaarden, ook met hun nog thuiswonende kinderen. Sommigen merkten dat de band met hun kind versterkte, juist omdat ze niet meer verantwoordelijk waren voor de dagelijkse zorg.

Samenvatting contact met ouders

Het contact met ouders tijdens het verblijf was voor de meeste jeugdigen belangrijk. Wanneer ouders beschikbaar en betrokken waren hielp dit jeugdigen om goed te aarden op de nieuwe plek. Tegelijkertijd worstelden veel jeugdigen met loyaliteitsconflicten en zorgde het contact met ouders regelmatig voor stress en teleurstelling. De samenwerking tussen opvoeders en ouders kende soms een moeizame start, maar verbeterde wanneer er ruimte was voor open communicatie, duidelijke rolverdeling en erkenning van de ouderrol. In sommige casussen was er sprake van gedeeld opvoederschap, waarin ouders actief betrokken bleven. Het besef dat hun kind niet meer thuis woonde was voor ouders pijnlijk, maar het gaf vaak ook rust wanneer ze zagen dat het goed ging met hun kind.

3.2.5 Contact met begeleiders en verwijzers

Tot slot is met jeugdigen, ouders en opvoeders besproken hoe zij het contact met begeleiders en verwijzers (jeugdconsulenten en jeugdbeschermers) hebben ervaren. Hun ervaringen zijn aangevuld met het perspectief van begeleiders, verwijzers en één eigen kind van pleegouders, bij wie ook interviews zijn afgenomen.

Continuïteit maakt het verschil

Opvoeders en ouders waardeerden het wanneer begeleiders en verwijzers langere tijd betrokken waren. Zij kenden het verhaal, wisten wat er speelde en ze hadden een vertrouwensband opgebouwd. Ouders en opvoeders voelden zich daardoor gehoord en ondersteund, ook bij lastige beslissingen. Opvoeders gaven aan dat vertrouwen in de begeleider essentieel is om zich open te durven stellen en samen te kunnen nadenken over de aanpak. Zo gaf een gezinshuisouder aan dat het in de eerste fase van de samenwerking nog zoeken is, zeker wanneer jeugdigen extreem gedrag laten zien. Het vertrouwen groeit wanneer er geen oordeel wordt gegeven en opvoeders merken dat ze gehoord worden.

Bij één casus was er in een hectische periode een aantal maanden geen begeleider betrokken, terwijl de behoefte aan begeleiding groot was. Het lukte de pleegouders niet goed om aan te sluiten bij wat de jeugdige nodig had en pleegouder gaf aan het pleegouderschap te hebben onderschat. Ook voor ouders was het lastig om een tijd geen begeleider te hebben.

Langdurige betrokkenheid van een jeugdbeschermers of casusregisseur kan ook zeer waardevol zijn, met name om een vertrouwensband met ouders op te bouwen en te behouden. In één casus hielp dit om, na verloop van tijd, te achterhalen welke problemen er werkelijk speelden, nadat deze mede door loyaliteitsgevoelens van de jeugdige lange tijd onder de radar bleven.

De problematiek van moeder was fors, en lang buiten beeld gebleven van hulpverleners. Door lange tijd betrokken te zijn ontstond er een vertrouwensband. Hierdoor, en door een netwerkberaad te organiseren, werd langzaam duidelijk wat er speelde. (Interviewverslag verwijzer over jeugdige 5)

Wisselingen of het ontbreken van een betrokken casusregisseur zorgden bij ouders en opvoeders voor onrust, frustratie en verlies van vertrouwen. Meerdere opvoeders benoemden hoe belastend het was om steeds opnieuw hun verhaal te moeten doen. Eén pleegmoeder zei: “Lees het dossier maar, want ik vertel niks meer”. Soms werd een wisseling juist als positief ervaren, bijvoorbeeld om een nieuwe start te kunnen maken na een uithuisplaatsing.

Aanspreekpunt en steunpilaar

Begeleiders die goed bereikbaar waren, regelmatig contact hielden met ouders en opvoeders en afspraken nakwamen, werden als helpend ervaren. Ook werd het gewaardeerd als begeleiders goed luisterden, open en eerlijk waren en bruikbare adviezen gaven. In die situaties konden zorgen snel worden besproken en voelden ouders en opvoeders zich serieus genomen.

De begeleider is direct, regelt zaken, is consequent, legt uit, betreft ons overal bij, houdt ons op de hoogte en komt regelmatig. (Interviewverslag opvoeder over jeugdige 11)

Begeleiders ondersteunden opvoeders in het contact met ouders, jeugdigen en gemeenten, en waren belangrijk in moeilijke tijden, bijvoorbeeld bij een breakdown. Ouders gaven aan dat ze het fijn vonden dat begeleiders voor hen opkwamen en open waren over hun eigen onzekerheden.

In casussen waarin afspraken niet werden nagekomen of er tijdelijk geen begeleider beschikbaar was, voelde het voor ouders en opvoeders alsof zij er alleen voor stonden. Met name in zware tijden, bijvoorbeeld bij ziekte of overbelasting van een opvoeder, was de ondersteuning van een begeleider hard nodig om het vol te kunnen houden. Tegelijkertijd was het voor opvoeders soms lastig om aan te geven dat ze meer hulp nodig hadden of dat de begeleiding tekortschoot.

Sommige opvoeders gaven in de interviews een positiever beeld van de situatie dan de betrokken begeleider zou verwachten. Volgens begeleiders kan dit te maken hebben met een gevoel van afhankelijkheid van de begeleiding, bijvoorbeeld als opvoeders nog niet zo lang actief zijn of wanneer ze hopen op een bijplaatsing van nog een pleegkind. Hierbij kan ook meespelen dat de interviewers hulpverleners waren van dezelfde jeugdhulporganisatie.

Ook de hulp vanuit een jeugdbeschermer of casusregisseur kan veel invloed hebben op het welzijn van ouders en opvoeders. In een casus voelden ouder en pleegouder zich niet serieus genomen in hun zorgen en verliep het contact niet prettig, wat hen veel stress bezorgde. Daarnaast verwachtten sommige ouders en opvoeders meer inhoudelijke betrokkenheid van casusregisseurs.

Moeder geeft aan dat zij als moeder er bovenop moet zitten, anders gebeurt er niets. Moeder heeft het idee dat gemeenten alleen beschikkingen afgeven, en zich er verder inhoudelijk niet mee bemoeien. Moeder heeft daar een ander idee over. Het is goed om de verwachtingen naar elkaar uit te spreken. (Interviewverslag ouder over jeugdige 7)

Verschillende opvoeders lieten het contact met de gemeente via de betrokken begeleider lopen, vaak vanwege eerdere negatieve ervaringen. In andere casussen werd het contact met gemeenten wel als positief

ervaren en was het voor ouders en opvoeders helpend om regelmatig contact te hebben. Een jeugdbeschermer gaf aan dat het helpt om transparant te zijn en de tijd te nemen om te verbinden zonder direct aan een doel te werken.

Begeleiding als brug tussen ouders en opvoeders

Begeleiders speelden in veel gevallen een verbindende rol tussen ouders en opvoeders. Zij boden steun aan beide partijen en faciliteerden gesprekken die bijdroegen aan meer begrip en betere samenwerking. Ouders en opvoeders ervaarden het als helpend wanneer begeleiders met hen in gesprek gingen over hoe de samenwerking verliep. Een opvoeder gaf aan dat zij het prettig vond dat in zo'n gesprek alles gezegd kon worden en dat de begeleider een bemiddelende rol vervulde. Een ouder, die zich soms gepasseerd voelde, vertelde hoe belangrijk het voor haar was om haar gevoelens te kunnen uitspreken:

Ze voelde zich soms gepasseerd in het maken van beslissingen, ook al wist ze echt wel dat pleegouders dit niet bewust deden. Toch had moeder behoefte aan erkenning. Het gesprek, samen met de begeleiding, heeft hierin erg geholpen. Het was heel fijn om te kunnen zeggen wat ze moeilijk vond of graag anders zou willen. (Interviewverslag ouder over jeugdige 4)

Wanneer belangrijke beslissingen genomen moesten worden, ontstonden er wel eens spanningen tussen ouders en opvoeders. Zo vertelde een pleegmoeder dat zij en moeder er bij de keuze voor vervolgonderwijs samen niet uitkwamen. Het hielp dat de begeleider bemiddelde en meeging naar het gesprek op school.

Beperkt contact met jeugdigen

Jeugdigen hadden vaak weinig contact met begeleiders. Een aantal van hen zag hun begeleider wel regelmatig, maar deze voerde met name gesprekken met de opvoeders. De meesten gaven aan geen behoefte te hebben aan meer contact, zolang het goed ging in het pleeggezin of gezinshuis. Ze wisten dat ze hun begeleider konden benaderen bij vragen of problemen. Een jeugdige gaf wel aan dat het belangrijk is om jeugdigen vanaf de start ook één-op-één te spreken.

Sommige begeleiders kozen er bewust voor om minder zichtbaar te zijn, juist omdat er al meerdere hulpverleners betrokken waren. Ook bij regelmatig contact is openheid echter niet vanzelfsprekend: een jeugdige gaf aan dat ze weinig vertelde aan de begeleider omdat ze had gemerkt dat wat zij vertelde zonder haar toestemming met opvoeders werd gedeeld. Na een wisseling van begeleider veranderde dit, omdat ze de nieuwe begeleider wel vertrouwde en voelde dat haar mening ertoe deed.

Ze vindt het vooral fijn dat als zij wil dat iets tussen hen blijft of als ze er niks mee wil doen, dat ook zo gebeurt. Ze vertelt nu meer over zichzelf en over thuis dan bij de vorige begeleider. (Interviewverslag jeugdige 11 over zichzelf)

Gezinshuisouders van één van de jeugdigen vertelden dat de begeleider af en toe lunchte met hun eigen kinderen; ze vonden het fijn dat deze begeleider aandacht had voor alle kinderen. Het eigen kind van pleegouders van een andere jeugdige gaf ook aan dat ze goed betrokken werd en het gevoel had dat haar mening ertoe deed.

Ouders voelen zich soms achtergesteld

Begeleiders lijken zich vaak met name te richten op het ondersteunen van opvoeders, zo blijkt uit meerdere interviews met jeugdigen, ouders en opvoeders. Hoewel er rondom de plaatsing ook veel aandacht is voor ouders, neemt dat tijdens het verblijf vaak geleidelijk af. Dit kan ertoe leiden dat ouders zich achtergesteld voelen ten opzichte van de opvoeders. Sommige ouders gaven aan dat zij zich in de steek gelaten voelden. Veel ouders hadden behoefte aan erkenning en ondersteuning, bijvoorbeeld bij het vormgeven van het contact met hun kind vanuit hun rol op afstand. Gesprekken met begeleiders over hun veranderde rol werden vaak als waardevol ervaren.

De buitenwereld kijkt niet positief naar een ouder met een kind in de pleegzorg. Daarnaast zit ze als ouder echt in de rouw. Ze heeft haar kind vrijwillig 'afgegeven' en het is fijn dat er dan ook aandacht voor haar is, hoe het met haar gaat. Het is voor haar erg belangrijk om ook gehoord en gezien te worden door de begeleider en de pleegouder. (Interviewverslag ouder over jeugdige 4)

Voor begeleiders kan het lastig zijn om geen echte oplossing aan te kunnen dragen voor ouders. Het hielp ouders echter al wanneer zij hun verhaal konden doen en voelden dat ze ertoe deden.

Gesprekken over vervolgplek

Gesprekken over een mogelijke vervolgplek, bijvoorbeeld bij begeleid wonen, brachten jeugdigen soms uit balans. Voor begeleiders is het vaak lastig in te schatten wat het juiste moment is om jeugdigen en ouders te betrekken bij dit proces. Aan de ene kant kan het helpend zijn om de tijd te nemen om samen toe te werken naar een vervolgplek zodat de jeugdige vanaf het begin inspraak heeft en aan het idee kan wennen. Aan de andere kant kan het praten over een toekomstige verandering veel spanning oproepen, zeker als die nog ver weg ligt.

Pleegouders hebben aangegeven dat ze vinden dat er in een te vroeg stadium met de jeugdige over het vervolgtraject is gesproken. De begeleider beaamt dat dit achteraf gezien wellicht te snel is geweest. (Interviewverslag opvoeder over jeugdige 6)

Een begeleider merkte op dat het startgesprek over een vervolgplek soms wel anderhalf jaar voor de daadwerkelijke overgang plaatsvindt, vanwege de lange wachttijsten. Dit zorgt bij veel jeugdigen voor onrust omdat zij het in de tussentijd vaak moeilijk kunnen loslaten.

Samenvatting contact met begeleiders en verwijzers

Een stabiele, toegankelijke en betrokken begeleider of verwijzer maakt wezenlijk verschil voor met name opvoeders en ouders. Continuïteit in begeleiding draagt bij aan vertrouwen en rust, terwijl wisselingen vaak onrust en frustratie veroorzaken. Ouders en opvoeders voelden zich vaak gesteund door de begeleider en deze vervulde regelmatig een verbindende rol tussen ouders en opvoeders. Zij droegen bij aan de samenwerking door gesprekken te faciliteren waarin onderlinge verwachtingen en wensen konden worden uitgesproken. De meeste jeugdigen hadden beperkt contact met hun begeleider; voor hen was het contact dat zij hadden met opvoeders echter het belangrijkste. Sommige ouders voelden zich achtergesteld ten

opzichte van de opvoeders. Voor begeleiders is het niet altijd mogelijk om een oplossing te bieden voor ouders, maar vaak is het al helpend om goed te luisteren en ruimte te geven aan hun verhaal. Daarnaast is het voor begeleiders zoeken naar een geschikt moment om het gesprek aan te gaan over een mogelijke vervolgplek, omdat dit zowel voor rust als onrust kan zorgen.

3.3 Succesvolle plaatsingen versus breakdown

3.3.1 Bevindingen dossieranalyse

Om meer zicht te krijgen op factoren die samenhangen met het verloop van een plaatsing, zijn de 60 dossiers onderverdeeld in stabiele ($n=29$) en afgebroken plaatsingen (breakdowns) ($n=18$). De plaatsingen met een wisselend verloop en tijdelijke plaatsingen zijn in deze analyse buiten beschouwing gelaten ($n=13$) (zie ook paragraaf 2.2.2). In Tabel 4 worden de significante verbanden tussen de categorische variabelen uit de dossieranalyse en wel/geen breakdown weergegeven en in Tabel 5 de significante verbanden tussen de continue variabelen en wel/geen breakdown.

De analyses tonen aan dat de kans op breakdown significant lager is bij plaatsing in een gezinshuis dan bij plaatsing in een pleeggezin ($p=.030$), bij minder residentiële plaatsingen in het verleden (1 of 2 in plaats van geen; $p=.033$) en een groter aantal gezinsgerichte zorgvormen (pleegzorg, gezinshuizen, zorgboerderij) in het verleden. Deze laatste bevinding is opvallend en kan niet verklaard worden doordat jeugdigen met meer gezinsgerichte plaatsingen in het verleden minder residentiele plaatsingen achter de rug hebben. De kans op breakdown is eveneens lager wanneer de oorspronkelijke reden voor uithuisplaatsing gerelateerd is aan problematiek van de ouders in plaats van aan kind- of gezinsgerelateerde problematiek ($p=.094$). Dit hangt samen met de bevinding dat breakdown minder vaak voor komt wanneer er problemen zijn bij de ouder(s) ($p=.016$). De kans op breakdown neemt toe wanneer bij start plaatsing jeugdigen ouder zijn ($p=.055$), er problemen in het sociale netwerk van de jongere zijn ($p=.050$) of wanneer er meerdere probleemgebieden in de omgeving van de jeugdige zijn (2 versus 0; $p=.016$).

Tijdens de plaatsing lijkt zowel het contact tussen de jeugdigen en hun ouders als tussen de opvoeders en de ouders, van invloed op breakdown. Breakdown komt minder vaak voor bij goed contact tussen de jeugdigen en beide ouders ($p=.031$), of wanneer er met één ouder goed contact is ($p=.074$). Andersom komt breakdown vaker voor bij afwezig of slecht contact tussen jeugdigen en hun ouders. Ook geldt dat breakdown vaker voorkomt wanneer opvoeders zelden of geen contact hebben met de ouders. De aanwezigheid van extra ingezette hulpverlening (zoals traumabehandeling) tijdens de plaatsing hangt samen met een kleinere kans op breakdown, terwijl het uitblijven van hulp of afwijzen ervan door de jongere, samenhangt met een hogere kans op breakdown ($p=.069$). Tot slot verhoogt de aanwezigheid van ten minste één van de risicofactoren voor breakdown tijdens de plaatsing⁵ (geen motivatie jongere, toename externaliserend gedrag, onveiligheid jongere) de kans op breakdown significant ($p<.001$).

⁵ In een eerder onderzoek naar breakdown binnen de gezinshuizen zijn verschillende risicofactoren voor breakdown gevonden. De risicofactoren waar hier naar verwezen wordt betreffen risicofactoren omtrent het gedrag van de jeugdige dat tijdens de plaatsing ontstaat of versterkt wordt (Van Dam et al., 2024).

Tabel 4. Significante voorspellers voor breakdown: categorische variabelen dossieranalyse (n=47)

Onafhankelijke Variabele	χ^2	FET ¹	FFH-Test ²	p	Conclusie
Plaatsingsgeschiedenis					
Type plaatsing pleeggezin/gezinshuis	4,683			,030	Minder vaak breakdown bij gezinshuis
Aantal residentiele plaatsingen (incl. crisisplek)			6,203	,033	Vaker breakdown bij 1 of 2 plaatsingen; Minder vaak breakdown bij 0 plaatsingen
Problematiek start plaatsing					
Oorspronkelijke reden uhp en/of reden terugplaatsing niet mogelijk			4,367	,094	Minder vaak breakdown in geval van oudergerelateerde ipv kind- of gezinsgerelateerde reden
Gezin: Problemen van ouder		7,321		,016	Minder vaak breakdown bij problemen van ouder
Omgeving: relaties, vrienden, sociaal netwerk en vrije tijd		4,752		,050	Vaker breakdown bij problemen op het gebied van relaties, vrienden, sociaal netwerk en vrije tijd
Aantal probleemgebieden omgeving			7,771	,016	Vaker breakdown bij 2 probleemgebieden in de omgeving; Minder vaak breakdown bij 0 probleemgebieden in de omgeving
Tijdens plaatsing					
Contact tussen opvoeders en ouders tijdens de plaatsing			5,934	,074	Vaker breakdown bij zelden/geen contact; Minder vaak breakdown bij antwoord 'Met 1 ouder goed, met ander geen (goed) contact'
Wel of geen hulp ontvangen tijdens huidige verblijfplaats			4,748	,069	Vaker breakdown bij antwoord 'Hulp kwam niet van de grond/jongere wilde niet'; Minder vaak breakdown bij antwoord 'Wel hulp'
Contact tussen jongere en ouders tijdens de plaatsing			6,625	,031	Vaker breakdown bij geen/slecht/wisselend contact; Minder vaak breakdown bij (redelijk) goed contact met beide ouders
Aanwezigheid risicofactoren breakdown tijdens plaatsing	21,724			<,001	Vaker breakdown bij aanwezigheid minimaal één risicofactor voor breakdown

Noot 1 Fisher's Exact Test

Noot 2 Fisher-Freeman-Halton Exact Test

Tabel 5. Significante voorspellers voor breakdown: continue variabelen dossieranalyse (n=47)

Onafhankelijke Variabele	B	SE	p	Exp (B)	Conclusie
Leeftijd op startdatum plaatsing	,238	,124	,055	1,268	Hoe ouder bij start plaatsing, hoe groter de kans op breakdown
Aantal gezinsgerichte plaatsingen in het verleden	-,537	,302	,075	0,584	Hoe meer gezinsgerichte plaatsingen in het verleden, hoe minder groot de kans op breakdown.

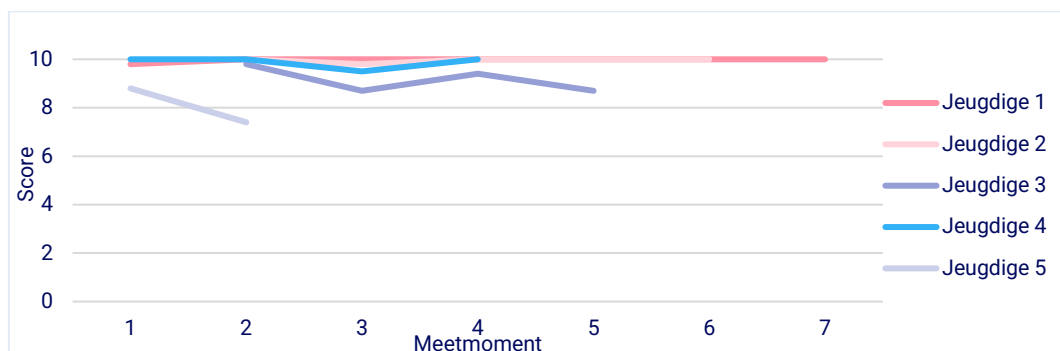
3.3.2 Bevindingen vragenlijsten

Uit de scores op de vragenlijsten die bij de start van ieder halfjaarlijks interview werden afgenomen, komen opvallende patronen naar voren voor de drie groepen jeugdigen (stabiel verloop van de plaatsing, wisselend verloop en breakdown). Ter illustratie laten we in Figuren 4, 5 en 6 zien wat jeugdigen van iedere groep op de verschillende meetmomenten geantwoord hebben op de vraag 'Hoe gaat het met je?'.

In Figuur 4 worden de scores weergegeven van de vijf jeugdigen waarbij de plaatsing stabiel is verlopen. De scores blijven over tijd consistent heel hoog, met weinig schommelingen. De scores van de drie jeugdigen waarbij de plaatsing wisselend is verlopen (Figuur 5), zijn in het algemeen lager en vertonen meer schommelingen over tijd dan bij de stabiele plaatsingen. Ook de scores van de drie jeugdigen bij wie de

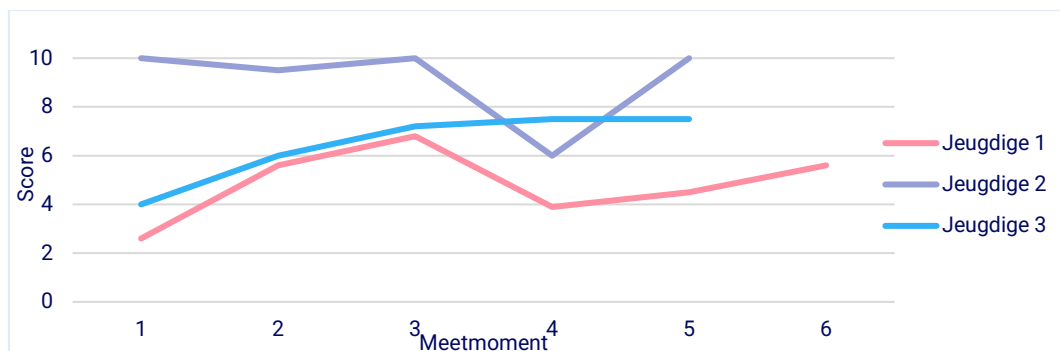
plaatsing eindigde in breakdown (Figuur 6) zijn over het geheel genomen lager dan bij de groep met een stabiele plaatsing en vertonen eveneens wat schommelingen over tijd. In twee van de drie gevallen stijgen de scores bij de laatste meting: bij jeugdige 1 komt dit door het vooruitzicht op een andere plek en jeugdige 3 was op dat meetmoment net verhuisd. Jeugdige 2 was na het tweede meetmoment verhuisd, maar dit kwam niet ten goede aan diens welzijn.

Figuur 4. Scores op de vraag 'Hoe gaat het met je?' Groep stabiel verloop (n=5, max 7 meetmomenten)

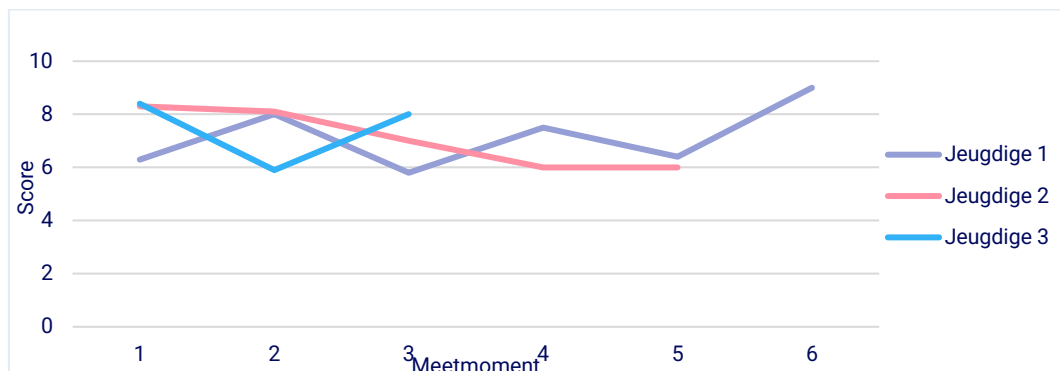

Noot. Het aantal meetmomenten per jeugdige varieert, afhankelijk van het moment van inclusie en de verstreken tijd tussen de interviews.

Figuur 5. Scores op de vraag 'Hoe gaat het met je?' Groep wisselend verloop (n=3, max 6 meetmomenten)

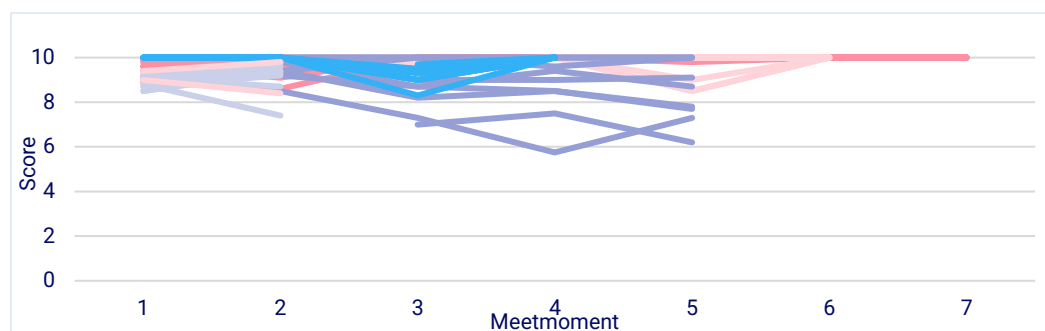
Figuur 6. Scores op de vraag 'Hoe gaat het met je?' Groep breakdown (n=3, max 6 meetmomenten)

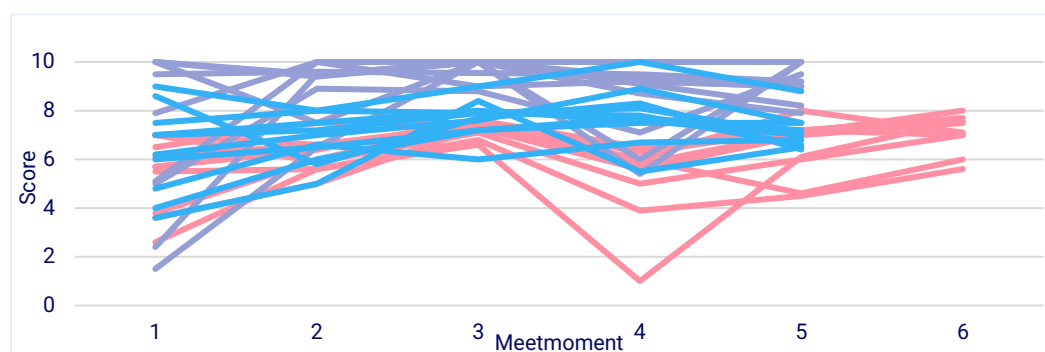
Noot. De plaatsingen van de jeugdigen met de roze (jeugdige 2) en blauwe lijn (jeugdige 3) zijn na meetmoment 2 beëindigd; de plaatsing van de jeugdige met de lila lijn (jeugdige 1) na meetmoment 6.

In bovenstaande figuren is duidelijk te zien dat het met jeugdigen van wie de plaatsing achteraf als stabiel getypeerd kan worden, gedurende de plaatsing beter ging dan met jeugdigen bij wie de plaatsing wisselend verliep of waar deze uiteindelijk eindigde in een breakdown. Hetzelfde beeld komt naar voren bij de andere vragen die aan de jeugdigen zijn gesteld in de vragenlijsten (zie Bijlage 1). Daarnaast zijn er bij jeugdigen met een wisselend verloop of een breakdown grotere verschillen te zien tussen de scores op de verschillende vragen op één meetmoment én tussen scores over tijd dan bij jeugdigen met een stabiel verloop. In onderstaande figuren 7, 8 en 9 wordt dit geïllustreerd. In de figuren worden de scores op alle vragen op alle meetmomenten per jeugdige (iedere kleur betreft één jeugdige) weergegeven.

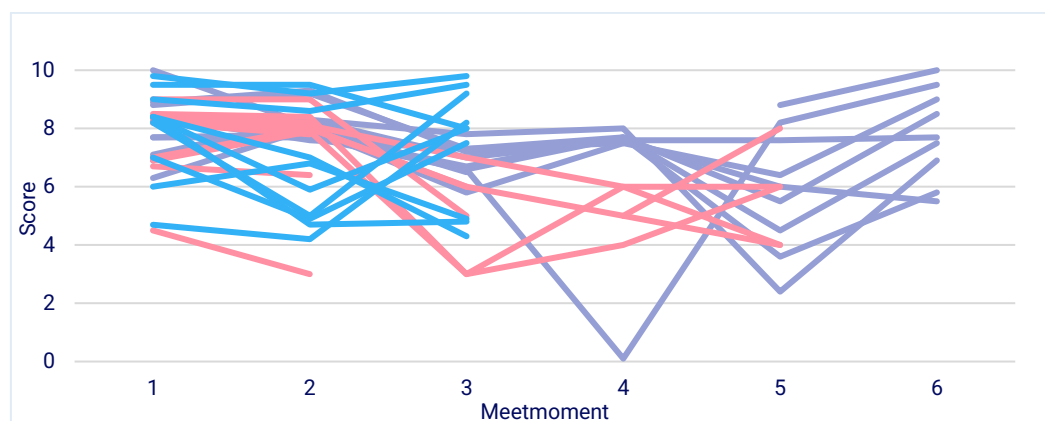
Figuur 7. Scores op alle vragen. Groep stabiel verloop (n=5, max 7 meetmomenten)

Figuur 8. Scores op alle vragen. Groep wisselend verloop (n=3, max 6 meetmomenten)

Figuur 9. Scores op alle vragen. Groep breakdown (n=3, max 6 meetmomenten)

Noot. De plaatsingen van de jeugdigen met de roze en blauwe lijnen zijn na meetmoment 2 beëindigd; de plaatsing van de jeugdige met de lila lijn na meetmoment 6.

In Figuur 7 is te zien dat het patroon van stabiele en positieve waardering over tijd dat in Figuur 4 te zien was rondom welzijn van de jeugdige, ook terug komt in de scores van jeugdigen op de andere vragen uit de vragenlijst. De patronen in Figuur 8 en 9 komen eveneens overeen met de patronen in respectievelijk Figuur 5 en 6: lagere scores op de vragen en grotere schommelingen in scores over tijd in vergelijking met de stabiele groep. Daarnaast zien we in Figuur 8 en 9 ook duidelijk dat er meer variatie is tussen de scores op de verschillende vragen op hetzelfde meetmoment, in vergelijking met de stabiele groep. Deze scorepatronen van jeugdigen bij de drie groepen stabiel, wisselend en breakdown zien we ook terug in de scores van ouders en opvoeders in deze drie groepen. Omdat deze hetzelfde patroon vertonen als de jeugdigen worden deze figuren niet weergegeven.

Deze opvallende scorepatronen roepen de vraag op in hoeverre de gerapporteerde scores op de vragenlijsten voorspellend kunnen zijn voor het verloop van de plaatsing. In onderstaande wordt daarom beschreven welke gerapporteerde ervaringen van jeugdigen, ouders en opvoeders samenhangen met het al dan niet optreden van een breakdown.

Voorspellers van breakdown

In Tabel 6 worden de significante verbanden tussen de scores op de vragenlijsten en wel of geen breakdown weergegeven op basis van multilevel logistische regressieanalyses. De jeugdigen met een wisselend verloop van de plaatsing (n=3) zijn hierbij buiten beschouwing gelaten. Verschillende door jeugdigen gerapporteerde ervaringen hangen significant samen met het risico op breakdown. Jeugdigen die positief oordeelden over hun huidige woonsituatie in het pleeggezin of gezinshuis, hadden een significant kleinere kans op breakdown, evenals jeugdigen die aangaven goed contact te hebben met hun opvoeders. Ook wanneer jeugdigen de plaatsing een goede beslissing vonden, bleek dit een significante beschermende factor tegen breakdown. Daarnaast liet positief contact tussen ouders en opvoeders (gemiddelde van moeder en vader), zoals ervaren door de jeugdige, een significante samenhang zien met een lagere kans op breakdown, wat kan duiden op een mogelijke beschermende rol van constructief ouder-opvoedercontact. Opvallend was dat de door opvoeders en ouders gerapporteerde ervaringen niet significant samenhangen met wel of geen breakdown.

Tabel 6. Significante voorspellers van breakdown volgens scores op de vragenlijsten (n=8)

Onafhankelijke Variabele	B	SE	p	Exp (B)
Jeugdige: Hoe vind je het waar je woont	-2,164	,7308	,006	0,115
Jeugdige: Contact jou en pleeg- of gezinshuisouders	-2,425	,8366	,007	0,089
Jeugdige: Contact ouders en pleegouders - gemiddelde vader en moeder	-1,841	1,0657	,096	0,159
Jeugdige: Plaatsing goede beslissing	-2,360	,8082	,007	0,094

3.4 Nevenbevindingen

3.4.1 Terugkoppeling aan begeleiders

De scores op de vragenlijsten, die voorafgaand aan elk interview door jeugdigen, ouders en opvoeders werden ingevuld, zijn na afloop van de interviews – met toestemming van betrokkenen – steeds gedeeld met de betrokken begeleiders. Deze terugkoppeling werd over het algemeen als zinvol ervaren: begeleiders gaven aan dat de resultaten vaak herkenbaar waren en soms aanleiding vormden voor reflectie of gesprek met jeugdige, opvoeders of ouders. Een begeleider vertelde bijvoorbeeld dat ze schrok van hoe negatief een jeugdige aangaf zich te voelen, omdat dat niet direct zichtbaar was in het gedrag. In een andere casus viel op dat een jeugdige het contact met ouders juist veel positiever beoordeelde dan verwacht; dit vormde een mooie aanleiding om daarover in gesprek te gaan. Ook met een ouder werd naar aanleiding van de scores een keer in gesprek gegaan omdat zij minder positief was over hoeveel ze werd betrokken bij de opvoeding dan de begeleider had verwacht.

Naast opvallende resultaten leverde de terugkoppeling vaak ook een bevestiging op van het bestaande beeld. Begeleiders vonden het vaak prettig om terug te lezen dat hun inschatting overeenkwam met de ervaringen van anderen, of om bevestigd te zien dat ouders of opvoeders de samenwerking met hen als positief ervaarden. Zo gaf een begeleider aan dat ouders soms toch anders over de samenwerking blijken te denken dan je als hulpverlener inschat; het was fijn om te merken dat de inschatting nu wél klopte. Verschillende begeleiders gaven aan dat ze het waardeerden dat het perspectief van alle betrokkenen expliciet in beeld werd gebracht. Ook werd aangegeven dat het interessant zou zijn om dit soort monitoring op langere termijn in te zetten.

Begeleiders gaven regelmatig context bij opvallende scores. Ook hielpen begeleiders soms bij de duiding van resultaten, bijvoorbeeld wanneer een jeugdige het contact met ouders – waarschijnlijk uit loyaliteit – als uitstekend beoordeelde, terwijl er op de achtergrond wel degelijk spanningen speelden.

3.4.2 Ervaringen van interviewers

De interviews in dit project zijn afgenomen door hulpverleners van Entrea Lindenhout. Voor hen was dit niet alleen een bijzondere rol om te vervullen; het was ook een leerzame ervaring. Ze gaven aan dat het waardevol was om in alle rust met jeugdigen, ouders en opvoeders in gesprek te gaan, zonder meteen te hoeven denken aan vervolgstappen of mogelijk hulpaanbod. Tegelijkertijd was het soms een uitdaging om de rol van interviewer aan te houden. Wanneer ouders of pleegouders zichtbaar worstelden, merkten sommige interviewers dat ze de neiging hadden om vragen te stellen vanuit een hulpverlenersrol. Dit werd besproken tijdens de training vooraf en tijdens de terugkerende intervisiebijeenkomsten, waarin interviewers reflecteerden op hun rol, elkaar scherp hielden en tips gaven. Toch kan dit invloed hebben gehad op de gegeven antwoorden; zowel door de gestelde vragen als doordat de geïnterviewden wisten dat interviewers ook als hulpverlener verbonden waren aan Entrea Lindenhout. Ook de vragen die ten behoeve van het onderzoek werden gesteld konden respondenten aan het denken zetten: in één casus, waarin pleegouders aangaven het moeilijk te hebben en er tijdelijk geen begeleider beschikbaar was, ontstond tijdens het

interview meer inzicht bij de opvoeders over de oorzaak van het gedrag van de jeugdige. Dat maakte het soms lastig voor de interviewer om afstand te bewaren.

De rol van interviewer bracht de interviewers zelf ook nieuwe inzichten. Zo werden ze zich bewuster van het belang van samenwerking tussen ouders en opvoeders, en van het serieus betrekken van alle partijen in het besluitvormingsproces. Ook gaven ze aan hoe waardevol het was om echt de tijd te nemen voor een gesprek en open vragen te stellen. Vragen uit de topiclijsten bleven vaak hangen en kregen later ook in hun reguliere werk een plek. Tot slot werd benoemd dat ze door de interviews hernieuwd enthousiasme voelden voor hun vak.

Daarnaast had de inzet van hulpverleners als interviewers meerwaarde voor het project. Doordat hulpverleners gewend zijn om met de doelgroep in gesprek te gaan, konden ze goed aansluiten en verdiepen waar nodig. Hun praktijkkennis gaf extra context aan de gesprekken.

Tot slot gaven veel respondenten aan dat ze het prettig vonden om hun verhaal te kunnen doen. Daarmee was de inzet van hulpverleners als interviewers niet alleen verrijkend voor het onderzoek, maar ook voor alle betrokkenen in de praktijk.

4 Conclusies en aanbevelingen

Om ervaringen van jeugdigen, ouders en opvoeders (pleeg- of gezinshuisouders) met plaatsingen in netwerkpleeggezinnen, bestandspleeggezinnen of gezinshuizen in kaart te brengen – zowel met het besluitvormingsproces voorafgaand als ervaringen tijdens het verblijf– zijn 60 dossiers tweemaal bestudeerd en 11 jeugdigen meerdere jaren gevolgd middels halfjaarlijkse vragenlijsten en interviews met jeugdigen, ouders en opvoeders en (eenmalig) verwijzers. Thema's die werden bestudeerd en uitgevraagd waren onder andere: inspraak van jeugdigen en ouders; het wonen in een pleeggezin of gezinshuis; welzijn van jeugdigen; contact en samenwerking tussen de verschillende partijen en het toekomstperspectief. Jeugdigen met een stabiel verloop van de plaatsing, een wisselend verloop van de plaatsing en jeugdigen bij wie het verblijf is geëindigd in een breakdown zijn met elkaar vergeleken. Het onderzoek levert waardevolle inzichten op over het belang van goed luisteren naar jeugdigen bij zowel de besluitvorming als tijdens het verblijf, het betrekken van ouders bij de opvoeding en goede begeleiding van opvoeders en ouders.

4.1 Conclusies

4.1.1 Kenmerken van de jeugdigen

Van 60 jeugdigen in de leeftijd van 7 t/m 17 jaar die vanaf januari 2021 in een pleeggezin of gezinshuis bij Entrea Lindenhout zijn geplaatst, zijn dossiers bestudeerd. Jeugdigen die verbleven in netwerkpleeggezinnen, bestandspleeggezinnen en gezinshuizen zijn met elkaar vergeleken. Bij alle jeugdigen bleken uiteenlopende psychosociale problemen, gezinsproblemen en problemen in de omgeving (bijvoorbeeld sociaal netwerk) aan de orde; bij jeugdigen in bestandspleeggezinnen waren er over het algemeen minder problemen dan bij jeugdigen in netwerkpleeggezinnen en gezinshuizen. Jeugdigen in gezinshuizen waren minder vaak direct afkomstig van thuis en (dus) al vaker verplaatst in vergelijking met jeugdigen die in een pleeggezin werden geplaatst; jeugdigen in netwerkpleeggezinnen waren het vaakst direct afkomstig vanuit de thuissituatie.

Bijna de helft van de jeugdigen verbleef ongeveer drie jaar na de plaatsing nog steeds in het betreffende pleeggezin of gezinshuis. Bij de andere jeugdigen werd het verblijf om verschillende redenen beëindigd; bij ruim een kwart van alle jeugdigen, was er sprake van een breakdown. Meestal verhuisden jeugdigen na de breakdown naar een andere verblijfsvorm, bijvoorbeeld een crisisplek of gezinshuis. In enkele gevallen gingen jeugdigen tijdelijk terug naar huis. Breakdowns kwamen relatief vaak voor bij netwerkpleeggezinnen, bijvoorbeeld omdat pleegouders overbelast waren.

4.1.2 Ervaringen met het besluitvormingsproces en verblijf in pleeggezinnen en gezinshuizen

In de dossiers bleek weinig beschreven over de ervaringen van jeugdigen en ouders met het besluitvormingsproces tot (uithuis)plaatsing. Van de 11 jeugdigen die zijn gevolgd is een goed beeld verkregen van de besluitvorming, mede door de aanvullingen vanuit ouders, opvoeders en verwijzers. Uit de

gesprekken bleek onder andere dat jeugdigen en ouders zich niet altijd gehoord voelden tijdens het proces van besluitvorming. Wanneer jeugdigen wel inspraak hebben ervaren en voelden dat hun ouders positief waren over de plaatsing, droeg dit bij aan het beter kunnen aarden in het pleeggezin of gezinshuis. Ook hielp het wanneer er voldoende tijd werd genomen voor een goede matchingsprocedure, voorbereiding en kennismaking. Soms was een optimale voorbereiding niet mogelijk door een crisissituatie of gebrek aan alternatieven. In die situaties was er niet altijd voldoende aandacht voor jeugdigen en ouders. Ook als er weinig te kiezen valt, is het echter belangrijk om hen zoveel mogelijk te betrekken en aandacht te hebben voor wat de plaatsing met hen doet.

Tijdens het verblijf voelden veel jeugdigen zich gehoord door hun opvoeders; zij werden belangrijke steunfiguren. Enkele jeugdigen hadden behoefte aan meer autonomie dan opvoeders boden. Voor twee jeugdigen met hechtingsproblematiek kwamen opvoeders te dichtbij en werd het gezinsleven uiteindelijk te benauwend, wat leidde tot een breakdown. Het welzijn van jeugdigen verbeterde in de meeste gevallen tijdens hun verblijf. Ook op school ging het vaak beter, hun zelfbeeld werd positiever en ze groeiden op meerdere vlakken. Tegelijkertijd vertelden meerdere jeugdigen over periodes van somberheid, spanning en piekeren. Dit had verschillende oorzaken, maar bij enkele jeugdigen zorgden gesprekken over een mogelijke vervolgplek voor onrust. Ook ziekte van een opvoeder had een grote impact op zowel het welzijn van de opvoeders als dat van de jeugdigen. Goede begeleiding bleek dan extra belangrijk.

Vrijwel alle jeugdigen hadden contact met (één van) hun ouders tijdens het verblijf. Soms was dit contact steunend, andere keren bezorgde het stress. In veel casussen worstelden jeugdigen met gevoelens van loyaliteit ten opzichte van hun ouders. Het hielp als opvoeders vanaf de start investeerden in het contact en neutraal bleven over ouders. Begeleiders ondersteunden hierbij.

Continuïteit van begeleiders, (gezins-)voogden en jeugdconsulenten werd door ouders en opvoeders erg belangrijk gevonden: met name in lastige situaties hielp het om een vertrouwensband met hen te hebben opgebouwd. Wisselingen zorgden voor onrust en het ontbreken van begeleiding gaf opvoeders soms het gevoel er alleen voor te staan. Van jeugdconsulenten hadden sommige ouders en opvoeders de verwachting dat zij ook inhoudelijk mee zouden denken en hierin werden ze teleurgesteld.

Begeleiders hadden vaak rondom de plaatsing veel gesprekken met ouders, maar richtten zich daarna met name op de pleeg- of gezinshuisouders. Ouders konden zich daardoor achtergesteld voelen. Voor begeleiders kon het lastig zijn dat ze de situatie voor ouders niet konden 'oplossen', maar voor ouders was het soms al voldoende om te merken dat er naar ze geluisterd werd en dat ze erkend werden in hun rol als unieke ouder van hun kind. Ook was het helpend voor ouders als begeleiders aandacht hadden voor rouwverwerking en als ze ouders begeleiden in het contact met hun kind. Voor de jeugdigen waren opvoeders het belangrijkste wanneer ze ergens mee zaten; de meesten hadden geen behoefte aan veel contact met een begeleider of verwijzer. Wanneer begeleiders weinig contact hebben met jeugdigen is het echter wel mogelijk dat zij het perspectief van jeugdigen missen en signalen van jeugdigen die zich niet prettig voelden (te) laat opmerken. Bij het huidige project is dit ook af en toe voorgekomen. Dit zou kunnen worden ondervangen door het welzijn van jeugdigen structureel uit te vragen, bijvoorbeeld door middel van een korte vragenlijst. Het huidige project geeft richting aan thema's die belangrijk zijn om bij jeugdigen uit te vragen.

4.1.3 Factoren die bijdragen aan succesvolle plaatsing versus breakdown

Uit de dossieranalyse bleek dat het al dan niet eindigen van een plaatsing in een breakdown samenhangt met meerdere factoren. Plaatsing in een gezinshuis, oudergerelateerde problematiek (in vergelijking met kind- of gezinsproblematiek) als reden voor de uithuisplaatsing en goed contact tussen jeugdige en (één van de) ouders tijdens de plaatsing blijken samen te hangen met minder breakdowns. Daarnaast blijkt ook de kwaliteit van het contact tussen opvoeders en de ouders van invloed: zelden of geen contact tussen hen gaat vaker samen met breakdown. Verder bleken oudere jeugdigen een groter risico te lopen op een breakdown, wat kan wijzen op een verhoogde complexiteit van de problematiek naarmate jeugdigen ouder worden. Tot slot was er vaker sprake van breakdown bij meervoudige problematiek, eerdere residentiële plaatsingen en het ontbreken van passende hulp aan de jeugdige tijdens het verblijf.

Van de 11 jeugdigen die intensief zijn gevolgd was het verloop van de plaatsing bij 5 jeugdigen stabiel goed, bij 3 jeugdigen werd het verloop als wisselend getypeerd en bij 3 jeugdigen eindigde de plaatsing in een breakdown. Jeugdigen met een stabiel verloop van de plaatsing zijn vergeleken met jeugdigen bij wie de plaatsing eindigde in een breakdown. Gekeken is of de antwoorden van jeugdigen, ouders en opvoeders op de halfjaarlijkse vragenlijsten voorspellend waren voor het verloop van de plaatsing. Daaruit kwamen een aantal significante factoren naar voren. Jeugdigen die positief waren over hun woonsituatie bij het pleeggezin of gezinshuis, en een goed contact hadden met hun pleegouders, bleken minder risico te lopen op breakdown. Ook als jeugdigen vonden dat de plaatsing de juiste beslissing was geweest, eindigde de plaatsing minder vaak in een breakdown. Daarnaast lijkt ook het contact tussen ouders en pleegouders een rol te spelen: de resultaten suggereren een beschermende werking van goed contact tussen biologische ouders en opvoeders, zoals ervaren door jeugdigen. Deze resultaten laten zien dat de beleving en ervaringen van jeugdigen zelf de belangrijkste factoren zijn in relatie tot de stabiliteit van de plaatsing. Hoewel deze resultaten wellicht niet heel verassend zijn, is het wel opvallend dat de scores van ouders en opvoeders geen voorspellende waarde hadden voor breakdown. Of zij de plaatsing een goede beslissing vonden en hoe zij het contact met de jeugdige ervaarden, hing dus niet samen met het verloop van de plaatsing. Deze bevindingen onderstrepen het belang van het luisteren naar de mening en ervaringen van jeugdigen en deze regelmatig te monitoren.

4.2 Reflectie op de uitvoering en beperkingen van het onderzoek

Hoewel het moeite kostte om voldoende jeugdigen te vinden voor wie het passend was om deel te nemen aan het onderzoeksproject, vonden de uiteindelijke deelnemers het over het algemeen prima of zelfs helpend om in gesprek te gaan met de interviewers. Zo gaven enkele ouders en opvoeders aan dat het goed was om te reflecteren op de besluitvormingsfase en het verloop van de plaatsing. De vragenlijsten die voorafgaand aan elk interview werden ingevuld, boden concrete aanknopingspunten voor gesprek. De scores werden steeds teruggekoppeld aan de betrokken begeleiders, die deze vaak als herkenbaar ervaarden. Soms waren opvallende scores aanleiding om zaken verder te bespreken met de jeugdige, ouders of opvoeders.

De interviews werden afgenomen door hulpverleners van Entrea Lindenhout. Zij waren zelf niet bij de casussen betrokken. Voor hen was het leerzaam om vanuit de rol van interviewer gesprekken te voeren. Ze werden zich hierdoor bewuster van het belang van een goede samenwerking tussen ouders en opvoeders, en het belang om alle partijen goed mee te nemen in het besluitvormingsproces. Zij namen deze ervaringen weer mee in hun eigen hulpverleningstrajecten.

Een belangrijke beperking van dit onderzoek is het geringe aantal jeugdigen dat langdurig is gevolgd via interviews en vragenlijsten (n = 11). Dit beperkt de generaliseerbaarheid van de bevindingen. De werving van de jeugdigen verliep moeizaam; mogelijk waren juist jeugdigen die zich relatief goed hebben kunnen aanpassen aan hun pleeg- of gezinshuisplek of bij wie de verblijfsplek een goede match vormde, vaker bereid of in staat om deel te nemen. Om te beoordelen of deze groep representatief is voor de bredere groep van 60 jeugdigen waarvan dossiers zijn geanalyseerd, is een vergelijking gemaakt tussen beide groepen. De groepen waren in grote lijnen vergelijkbaar, maar er waren ook enkele verschillen zichtbaar: onder de casestudies waren relatief meer jongens, vaker plaatsingen in gezinshuizen, vaker sprake van een vrijwillige plaatsing en vaker het perspectief 'zo lang als nodig'. Deze verschillen duiden erop dat de ervaringen van sommige subgroepen (zoals jeugdigen die in het kader van een kindbeschermingsmaatregel uit huis zijn geplaatst, of bij kortdurende plaatsingen) mogelijk minder goed gerepresenteerd zijn in de casestudies die we langdurig gevolgd hebben. Ook het aantal jeugdigen van wie de dossiers zijn bestudeerd is beperkt, met name wanneer er vergelijkingen werden gemaakt tussen type verblijf (netwerkleeggezinnen, bestandspleeggezinnen en gezinshuizen) of verloop van de plaatsing (stabiel, wisselend of breakdown). Die subgroepen zijn relatief klein waardoor de resultaten mogelijk niet helemaal generaliseerbaar zijn. Ook deze resultaten moeten daarom met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Tot slot kan de inzet van hulpverleners als interviewers van invloed zijn geweest op de gegeven antwoorden. De geïnterviewde jeugdigen, ouders en opvoeders wisten dat de interviewers voor dezelfde hulpverleningsorganisatie werkten als hun eigen begeleider. Ook kan het invloed hebben gehad op het type vragen dat de interviewers stelden: zij zijn gewend om vanuit hun hulpverleningsrol in gesprek te gaan, en vonden het soms moeilijk om de rol van interviewer vast te houden. Dit is geprobeerd te ondervangen door hier bij de instructiebijeenkomst en tijdens halfjaarlijkse intervisiebijeenkomsten steeds bij stil te staan.

Voor toekomstig onderzoek is het wenselijk om het perspectief van jeugdigen structureler en bij een grotere groep in beeld te brengen. Een korte vragenlijst over welzijn, zoals in dit project gebruikt, kan daarbij helpen. Het zou interessant zijn om op grotere schaal te toetsen of de voorspellers voor breakdown standhouden. Ook kan het inzetten van een welzijnslijst ondersteunend zijn voor begeleiders, die daardoor meer zicht krijgen op de beleving van jeugdigen, wat in de praktijk nu soms nog te weinig expliciet aan bod komt.

4.3 Aanbevelingen

In onderstaande worden naar aanleiding van de bevindingen in dit onderzoek puntsgewijs aanbevelingen gedaan rondom het plaatsen van jeugdigen in een pleeggezin of gezinshuis, ondersteuning van jeugdigen, ouders en opvoeders tijdens de plaatsing, en daarmee het voorkomen van breakdown.

Besluitvorming en voorbereiding van de plaatsing

- Betrek de jeugdige, ouders en andere belangrijke personen in het netwerk actief bij het besluitvormingsproces tot de plaatsing. Zorg dat hun perspectieven serieus worden genomen.
- Neem voldoende tijd voor kennismaking en voorbereiding. Zorg dat opvoeders beschikken over duidelijke, kloppende informatie over de jeugdige en diens netwerk.
- Wees je als hulpverlener bewust van het effect van gesprekken over een mogelijke vervolgplek; deze kunnen bij jeugdigen spanning oproepen. Denk goed na over het juiste moment en de manier waarop jeugdigen hierin betrokken worden.

Ondersteuning van jeugdigen

- Monitor het welzijn van jeugdigen structureel. Dit kan helpen om signalen van onvrede tijdig op te merken en daarmee breakdown mogelijk te voorkomen.
- Luister actief naar jeugdigen en probeer hun gedrag te begrijpen vanuit hun verhaal en achtergrond. Blijf als opvoeder nabij en betrouwbaar.
- Wees alert op de balans tussen nabijheid en afstand bij jeugdigen met hechtingsproblematiek.
- Wees alert op de impact van breakdowns van andere pleeg- of gezinshuiskinderen. Dit kan jeugdigen terughoudend maken in het aangaan van relaties. Bespreek deze ervaringen met hen.
- Bied passende en haalbare hulp. Als een jeugdige nog niet toe is aan therapie, kan een laagdrempelig alternatief – zoals paardencoaching – helpend zijn.

Contact met ouders

- Opvoeders: investeer vanaf de start in de samenwerking met ouders en blijf gedurende het verblijf aandacht houden voor de rol van ouders, zodat zij zich erkend blijven voelen in hun rol als unieke ouder van hun kind. Dit helpt jeugdigen beter te aarden.
- Stimuleer – waar mogelijk – contact tussen de jeugdige en diens ouders. Een neutrale houding van opvoeders richting ouders helpt jeugdigen in hun loyaliteitsgevoelens.
- Begeleiders: houd oog voor het rouwproces en de hulpvraag van ouders, bijvoorbeeld in het contact met hun kind en hoe hun rol op afstand vorm te geven.

Begeleiding en verwachtingen

- Zorg voor continuïteit in begeleiding. Een vaste begeleider die de situatie kent en een vertrouwensband met alle betrokkenen heeft opgebouwd, is van grote waarde.
- Creëer ruimte voor open gesprekken over de samenwerking tussen ouders en opvoeders.
- Wees helder over de rol van de jeugdconsulent. Deze heeft vaak onvoldoende ruimte om inhoudelijk mee te denken, terwijl ouders en opvoeders dat soms wél verwachten.

Literatuurlijst

- Aartsen, Y. (2016). *Samenwerking tussen ouders en pleegouders: Dat gaat wel heel ver* [Onderzoeksverslag, Master Social Work, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen]. Arnhem: Lindenhout.
- Aartsen, Y., Haans, G., & Klein Entink, M. (2021). *Opgroeien in twee families. Pleegkind zijn samen met ouders en pleegouders*. Amsterdam: SWP Uitgeverij.
- Bartelink, C. (2018). *Dilemmas in child protection: Methods and decision-maker factors influencing decision-making in child maltreatment cases*. Groningen: Proefschrift, Rijksuniversiteit Groningen.
- Bartelink, C., Addink, A., Udo, N., Van der Haar-Bolwijn, F., & Van Yperen, T. (2019). *Betrouwbaar en valide beslissen over uithuisplaatsing*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Bartelink, C., Knorth, E. J., López López, M., Koopmans, C., Ten Berge, I. J., Witteman, C. L. M., & Van Yperen, T. A. (2018). Reasons for placement decisions in a case of suspected child abuse: The role of reasoning, work experience and attitudes in decision-making. *Child Abuse and Neglect*, 83, 129–141.
- Benbenishty, R., Davidson-Arad, B., López, M., Devaney, J., Spratt, T., Koopmans, C., Knorth, E. J., Witteman, C. L. M., Del Valle, J. F., & Hayes, D. (2015). Decision making in child protection: An international comparative study on maltreatment substantiation, risk assessment and interventions recommendations, and the role of professionals' child welfare attitudes. *Child Abuse and Neglect*, 49, 63–75.
- Bouma, H., Grietens, H., Knorth, E., & López López, M. (2017). *Betekenisvolle participatie van kinderen in de jeugdbescherming: Inzicht in het concept en de verankering in het Nederlandse jeugdbeschermingsbeleid*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen. Geraadpleegd via: https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/50640104/Bouma_et_al_Rapport_Betekenisvolle_Participatie_van_Kinderen_in_de_Jeugdbescherming_November_2017.pdf
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bruskas, D. (2008). Children in foster care: A vulnerable population at risk. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 21, 70–77.
- CBS. (2025a). *Kerncijfers over jeugdzorg 2015-2020*. Geraadpleegd via: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84134NED/table?ts=1750841396409>
- CBS. (2025b). *Kerncijfers over jeugdzorg 2021-2024*. Geraadpleegd via: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85099NED/table?ts=1750841045665>
- Coppens, L., & Van Kregten, C. (2018). *Zorgen voor getraumatiseerde kinderen: Een training voor opvoeders*. Bohn Stafleu van Loghum. <https://doi.org/10.1007/978-90-368-1882-7>
- De Kinderombudsman. (2020). *Als je het ons vraagt. Thuis in 2020*. Geraadpleegd via: <https://www.kinderombudsman.nl/publicaties/als-je-het-ons-vraagt-2024>
- Gezinspiratieplein (2019). *Factsheet Gezinshuizen 2018*. Geraadpleegd via: <https://www.gezinspiratieplein.nl/gezinshuizenzorg/facts-and-figures/over-gezinshuizen/116-factsheet-gezinshuizen-2018/file>
- Harder, A., Knorth, E., & Kuiper, C. (Red.). (2020). *Uithuisgeplaatste jeugdigen. Sleutels tot succes in behandeling en onderwijs*. Amsterdam: SWP Uitgeverij.

- Konijn, C. (2020). *Fostering traumatized children*. Amsterdam: Proefschrift, Universiteit van Amsterdam.
- Leloux-Opmeer, H., Kuiper, C., Swaab, H. T., & Scholte, E. M. (2017a). Children referred to foster care, familystyle group care, and residential care: (How) do they differ? *Children and Youth Services Review*, 77, 1–9.
- Leloux-Opmeer, H., Kuiper, C., Swaab, H. T., & Scholte, E. M. (2017b). Similarities and differences in the psychosocial development of children placed in different 24-h settings. *Journal of Child and Family Studies*, 27, 1299–1310.
- NJi. (2025). *Toeslagenaffaire*. Geraadpleegd via: <https://www.nji.nl/toeslagenaffaire>
- Oosteren, H. van, & Aartsen, Y. (2020). *De stem van pleegkinderen*. Entrea Lindenhout. Te raadplegen via: <https://www.entrealindhout.nl/assets/uploads/Documenten/Onderzoek-De-stem-van-pleegkinderen-entrea-lindhout.pdf>
- Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming. (2023). *Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing*. Te raadplegen via: <https://www.richtlijnenjeugdhulp.nl/uithuisplaatsing-en-terugplaatsing>
- Rijksoverheid. (2023). *Hervormingsagenda Jeugd 2023–2028*. Ministerie van VWS/Ministerie van J&V.
- Rock, S., Michelson, D., Thomson, S., & Day, C. (2015). Understanding foster placement instability for looked after children: A systematic review and narrative synthesis of quantitative and qualitative evidence. *British Journal of Social Work*, 45, 177–203.
- Salem, R.S. (2019). *'Tegen mijn hart in': Kwalitatief onderzoek naar de beleving, ervaring en positie van biologische ouders bij uithuisplaatsing*. Gent: Masterscriptie Universiteit Gent.
- Snijders, T., & Bosker, R. (2012). *Multilevel analysis: An introduction to basic and applied multilevel analysis (2nd ed.)*. Londen: Sage Publishers.
- Spijk-de Jonge, M., De Lange, M., Serra, M., Van der Steege, M., & Dijkshoorn, P. (2022). *'Betrek mij gewoon!' Op zoek naar verbeterkansen voor de jeugdhulp in het casusonderzoek Ketenbreed Leren*. Gepubliceerd via: www.brancheszorgvoorjeugd.nl
- Strijker, J., Knorth, E. J., & Knot-Dickscheit, J. (2008). Placement history of foster children: A study of placement history and outcomes in long-term family foster care. *Child Welfare*, 87, 107–124.
- Van Dam, C., Hofs, K., Reinbergen, D., Rolevink, R., & Vet, E. (2024). *Breakdown gezinshuisplaatsingen 2022. Nadere verdieping 13 jongeren*. Nijmegen: Entrea Lindenhout (interne publicatie).
- Van Rooij, F., Maaskant, A., Weijers, I., Weijers, D., & Hermanns, J. (2015). Planned and unplanned terminations of foster care placements in the Netherlands: Relationships with characteristics of foster children and foster placements. *Children and Youth Services Review*, 53, 130–136.
- Vanderfaellie, J., Goemans, A., Damen, H., Van Holen, F., & Pijnenburg, H. (2018). Foster care placement breakdown in the Netherlands and Flanders: Prevalence, precursors, and associated factors. *Child & Family Social Work*, 23, 337–345.
- VERBI Software. (2021). *MAXQDA 2022* [Computer software]. VERBI Software. Te raadplegen via: <https://www.maxqda.com>

Bijlage 1 Vragenlijst jeugdigen, ouders en opvoeders

Vragenlijst jeugdigen

Hoe gaat het met jou?

Instructie: zet een kruisje op elke lijn.

1. Hoe gaat het nu met je?

2. Hoe vind je het hier waar je nu woont?

3. Hoe gaat het tussen jou en je ouder(s)?

4. Hoe gaat het tussen jou en je pleegouders/gezinshuisouders?

5. Hoe gaat het tussen je ouder(s) en je pleegouders/gezinshuisouders?

6. Wat vind je van het contact tussen jou en je begeleider?

7. Vind je dat er genoeg naar jou wordt geluisterd bij beslissingen die worden gemaakt?

8. Welk gevoel krijg je als je aan je toekomst denkt?

9. Heb je het idee dat de plaatsing een goede beslissing was voor jou?

10 a. Is er een volwassene in jouw omgeving aan wie je veel steun hebt? Zo ja, wie?
(bijvoorbeeld oma, opa, tante, oom, buurman, buurvrouw, kennis)

b. Hoe belangrijk is hij/zij voor jou?

11. Hoe gaat het op school?

Vragenlijst ouders

Hoe gaat het met u?

Instructie: zet een kruisje op elke lijn.

1. Hoe gaat het nu met u?

0-----10

2. Hoe gaat het tussen u en uw kind?

0-----10

3. Hoe is het contact tussen u en de pleegouders/gezinshuisouders?

0-----10

4. Hoe is het contact tussen u en de begeleider?

0-----10

5. Hoe is het contact tussen u en de gezinsvoogd/ jeugdconsulent?

0-----10

6. Hoeveel steun ontvangt u vanuit uw sociale netwerk?

0-----10

7. Wat vindt u van de hulp die u op dit moment ontvangt?

0-----10

8. Vind u dat u voldoende wordt betrokken bij de opvoeding van uw kind?

0-----10

9. Heeft u vertrouwen in de toekomst?

0-----10

10. Heeft u het idee dat de plaatsing een goede beslissing was voor uw kind?

0-----10

Vragenlijst opvoeders

Hoe gaat het met u?

Instructie: zet een kruisje op elke lijn.

1. Hoe gaat het nu met u?

0-----10

2. Hoe gaat het met de jeugdige?

0-----10

3. Hoe gaat het tussen u en de jeugdige?

0-----10

4. Hoe is het contact tussen u en de ouder(s) van de jeugdige?

0-----10

5. Hoe is het contact tussen u en de begeleider?

0-----10

6. Hoe is het contact tussen u en de jeugdbeschermer/ jeugdconsulent?

0-----10

7. Heeft u vertrouwen in de toekomst van de jeugdige?

0-----10

8. Heeft u het idee dat de plaatsing een goede beslissing was voor de jeugdige?

0-----10

Bijlage 2 Interviewprotocol jeugdigen

Inleiding:

Voorstellen, contact maken. Even afstemmen, stel wat vragen (bijvoorbeeld: wat heb je vandaag gedaan?), vertel iets over jezelf.

Introductie over het onderzoek en uitleg over hoe het interview zal verlopen.

Voordat we beginnen zijn er een aantal dingen belangrijk om te weten:

- Je mag gerust je tijd nemen om even na te denken bij de vragen die ik je ga stellen.
- Het is de bedoeling dat je je eigen mening geeft. Er bestaan geen goede of foute antwoorden, want elke situatie is verschillend en elke jongere kan het anders beleven. Als er vragen tussen zitten die je liever niet beantwoordt, dan mag je dat gerust zeggen: dat is geen enkel probleem.
- Alles wat hier wordt gezegd is vertrouwelijk. Alleen de scores op de vragen van deze vragenlijst (*laat vragenlijst zien*) worden, als jij dat goed vindt, doorgegeven aan de begeleider. Hierdoor weet hij/zij beter hoe het met jou gaat. Het is belangrijk dat je de vragenlijst eerlijk invult, er is geen goed of fout.
- Wat in het gesprek besproken wordt, wordt alleen gebruikt voor het onderzoek. Alleen als je aangeeft dat je graag iets zou willen veranderen en daar hulp bij nodig hebt, kunnen we afspreken dat ik iets doorgeef aan je begeleider. We schrijven dan samen op wat ik door mag geven. Als je wil dat ik niks doorgeef is dat ook goed.
- Als ik me zorgen maak om jouw veiligheid moet ik dit wel laten weten aan je begeleider. Mocht dat zo zijn, laat ik het eerst aan jou weten.
- In rapporten en publicaties over dit onderzoek worden jouw naam niet genoemd. Er wordt voor gezorgd dat niemand anders dan de onderzoekers kan achterhalen wat jij gezegd hebt.
- Het interview duurt maximaal één uur. Tussendoor zullen we even pauzeren als je wil.
- Heb je zelf nog vragen? Of zullen we meteen starten?

Start:

- *Vraag de jeugdige om de vragenlijst in te vullen.*
- De vragen uit de vragenlijst zijn ook de onderwerpen waar we het samen over gaan hebben. Wat vind je ervan dat we het over deze onderwerpen gaan hebben?
- Ik heb fotokaartjes meegenomen. Je kunt die bekijken en eentje kiezen die past bij jou, of bij hoe het met je gaat. Als je wil kunnen we daarmee beginnen. Of wil je liever met een thema uit de lijst beginnen?

Besluitvorming uithuisplaatsing (eerste interview)

Uitleg voor interviewer: we willen graag weten hoe de jeugdige het besluitvormingsproces heeft ervaren. Kon hij/zij het zien aankomen of kwam het uit het niets? Begreep hij/zij waarom het nodig was? Was er sprake van gezamenlijke besluitvorming? Hoe werd hij/zij voorbereid op de plaatsing? Het gaat steeds om de mening van de jeugdige.

Wanneer de jeugdige tijdelijk op een andere plek verbleef voordat hij/zij werd geplaatst in het pleeggezin/gezinshuis, vraag je naar die gehele periode. Hoe was de plaatsing naar de eerste verblijfplaats, hoe was die periode en hoe was de plaatsing naar het pleeggezin/gezinshuis?

Je verblijft nu bij dit pleeggezin/gezinshuis/deels bij een leefgroep. We zijn benieuwd hoe het besluit tot stand is gekomen, wat jij daarvan vindt en welke rol jij daar zelf in hebt gehad.

1. Heb je er zelf voor gekozen om niet meer bij je ouders te wonen? Zo ja: wat maakte dat je ergens anders wilde wonen?
2. *Indien geen eigen keuze:* weet je waarom je in een pleeggezin/gezinshuis terecht bent gekomen? Wil je daar iets over vertellen?
3. *Indien geen eigen keuze:* Wat vond je van de beslissing om niet meer thuis te wonen (of van woonsituatie te veranderen)? En/of kun je begrijpen waarom die beslissing werd genomen?
4. Vind je dat er genoeg naar jou is geluisterd tijdens het maken van die beslissing? Wie luisterde er naar jou en wie niet?
5. Hoe werd jij geïnformeerd? Wat is er aan jou is verteld? *Bijvoorbeeld over jouw rechten, het proces van het maken van een besluit, jouw rol in het proces.*
6. Heb je (naast gehoord en geïnformeerd worden) ook de kans gehad om invloed te hebben op de besluitvorming? Voelde je je serieus genomen? Wanneer wel en wanneer niet?
7. Kon je volgen/begrijpen waarom je in *dit gezin(shuis)* bent geplaatst? Hoe werd het aan jou uitgelegd?
8. Voordat je hier kwam heb je met verschillende hulpverleners gesproken. Hoe vond je dat?
 - a. Heb je één-op-één gesprekken gehad? Wat vond je daarvan?
 - b. Ben je ook bij formele gesprekken (met je ouders en meerdere hulpverleners) geweest? Zo ja, wat vond je daarvan? *Doorvragen: werd je erop voorbereid, voelde je je gesteund en veilig en/of was het stressvol? Hoe kwam dat?*
9. Wie heeft jou voorbereid op je verblijf in dit gezin en op welke manier? Wat vond je daarvan?

Welzijn

Uitleg voor interviewer: we willen weten hoe het met de jeugdige gaat, wat fijn is voor hem of haar en wat moeilijk. Je kunt het gesprek starten aan de hand van de score die de jeugdige heeft gegeven in de vragenlijst (vraag 1 en 2). Om erachter te komen hoe de jeugdige het vindt op de plek waar hij/zij verblijft, kun je gebruik maken van een set foto's. De jeugdige mag een foto kiezen die past bij hoe hij/zij zich voelt. Verder willen we weten of de jeugdige zich veilig voelt.

10. Hoe gaat het met je?
11. Wat vind je fijn in jouw leven? Waar haal je plezier uit? En wat vind je moeilijk?
12. Kun je aan de hand van een van deze foto's vertellen hoe je het vindt om hier te zijn? *(Zo niet, dan is vertellen zonder foto ook goed.) Doorvragen: wat maakt dat je deze foto hebt gekozen? Kun je daar een voorbeeld van geven? Wat voel je daarbij?*
13. Wat betekent veilig voelen voor jou? Heb je dat gevoel op de plek waar je nu bent? En voel je je veilig in jouw buurt?
14. Welke kracht die in jou zit helpt jou in deze tijd?

Band met gezin

Uitleg voor interviewers: we willen weten hoe de jeugdige de band en het contact met zijn/haar ouders en eventuele broertjes en zusjes ervaart, en of de jeugdige hen liever vaker of minder vaak zou willen zien. Je kunt het gesprek starten aan de hand van de score die de jeugdige heeft gegeven in de vragenlijst (vraag 3). Als de jeugdige het lastig vindt om erover te praten kan hij/zij ook weer een foto kiezen van Picture This om aan de hand daarvan te vertellen hoe het gaat.

Voordat je over de band met het gezin gaat praten kan het goed zijn om te herhalen dat alles wat je bespreekt tussen jullie blijft, dus je zult het niet doorvertellen aan de ouders.

15. *Eerste interview: hoe ziet jouw gezin eruit? Hoeveel broers/zussen heb je?*
16. *Hoe gaat het tussen jou en je ouders? Hoe is jullie band? Hoe voel je je als je bij je ouders bent? Waardoor komt dat?*
17. *Hoe vaak zie je jouw ouders? Wat vind je daarvan?*
18. *Hoe vaak zie je je broers/zussen? Hoe gaat het tussen jou en je broers/zussen?*

Band met pleegouders/gezinshuisouders

Uitleg voor interviewers: we willen weten hoe de jeugdige het contact met zijn/haar pleegouders/gezinshuisouders en eventuele andere kinderen in het gezin ervaart. Ook willen we weten hoe de jeugdige denkt over het contact tussen ouders en pleegouders/gezinshuisouders. Het gaat steeds om de mening van de jeugdige.

Je kunt de scores die de jeugdige heeft gegeven in de vragenlijst gebruiken om in gesprek te gaan (vraag 4 en 5). Als de jeugdige het lastig vindt om erover te praten kan hij/zij ook weer een foto kiezen van Picture This om aan de hand daarvan te vertellen hoe het gaat.

19. *Hoe gaat het tussen jou en je pleegouders/gezinshuisouders?*
20. *Hoe gaat het tussen jou en de andere kinderen in het pleeggezin/gezinshuis?*
21. *Hoe gaat het tussen je ouders en je pleegouders/gezinshuisouders?*

Contact met begeleider

Uitleg voor interviewers: we willen weten hoe de jeugdige het contact met zijn/haar begeleider (pleegzorgbegeleider/gezinshuisbegeleider) ervaart. Het gaat zowel om hoe vaak er contact is als om wat er wordt besproken. Je kunt het gesprek starten aan de hand van de score die de jeugdige heeft gegeven in de vragenlijst (vraag 6).

Eventueel kan het hier daarnaast ook gaan over het contact met (gezins-)voogd of casemanager.

22. *Wat vind je van het contact tussen jou en je begeleider?*
23. *Hoe vaak zie je je begeleider?*
24. *Zijn er dingen die je graag anders zou willen in het contact met je begeleider? Zo ja, wat dan? En wat moet daarvoor gebeuren?*

Inspraak/autonomie

Uitleg voor interviewers: we willen weten of de jeugdige het gevoel heeft dat hij/zij voldoende inspraak heeft. Voelt hij/zij zich gehoord en serieus genomen? Het gaat weer om zijn/haar ervaring. Ook gaat het over autonomie: (tot op zekere hoogte) zelf kunnen beslissen wat hij/zij wil doen. Je kunt de score die de jeugdige heeft gegeven in de vragenlijst gebruiken om in gesprek te gaan (vraag 7).

25. *Vind je dat je genoeg naar jou wordt geluisterd bij belangrijke beslissingen? Waarom wel/niet? Door wie wel/niet? Hoe zou het beter kunnen? Wordt er een terugkoppeling gegeven? Heb je het gevoel dat het ertoe doet wat jij vindt?*
26. *Als je het niet eens bent met een beslissing die wordt gemaakt, wat zou je dan doen? Bij wie kun je terecht?*

27. Kun je de dingen doen die jij graag wil doen? Welke dingen zijn dat? Kun je alleen of juist samen zijn wanneer je dat wilt?
28. Wat vind je van de afspraken/regels waar je je aan moet houden? Begrijp je waarom die er zijn? Kon je daar zelf over meebeslissen? Hoe ben je erin meegenomen, kon je vertellen hoe het bij jou thuis ging? Kun je ook bepaalde gewoonten/afspraken vasthouden die je gewend was van thuis?

Toekomst

Uitleg voor interviewers: hierbij gaat het zowel om het perspectief betreffende het verblijf, als over de toekomst in het algemeen: hoe ziet de jeugdige de toekomst voor zich, waar kijkt hij/zij naar uit en waar is hij/zij bang voor? Je kunt de score die de jeugdige heeft gegeven in de vragenlijst gebruiken om in gesprek te gaan (vraag 8).

29. Wat zijn jouw toekomstdromen? Denk je dat jouw dromen zullen uitkomen? Waarom wel/niet? Wat is ervoor nodig? Wie zijn erbij?
30. Heb je vertrouwen in je toekomst?
31. Zou je hier willen blijven? Zo nee, wat zou je wel willen?
32. Ben je ergens bang voor/zie je op tegen bepaalde dingen in de toekomst?
33. Wat zou de toekomst voor jou makkelijker kunnen maken?

Mening over plaatsing (vanaf 2^e interview)

Uitleg voor interviewers: we willen bijhouden hoe de jeugdige aankijkt tegen de beslissing tot uithuisplaatsing en het type verblijf. Je kunt de score die de jeugdige heeft gegeven in de vragenlijst gebruiken om in gesprek te gaan (vraag 9). Met name als de score die de jeugdige geeft afwijkt van de vorige keer is het interessant om erover in gesprek te gaan. Als de score ongeveer hetzelfde is kun je dit benoemen en alleen om een korte toelichting vragen.

34. Als je terugkijkt naar het moment dat je niet meer thuis kon wonen, wat vind je daar nu van? Doorvragen om zicht te krijgen of de jongere het achteraf eens is met de plaatsing, en zo niet, wat een betere keuze was geweest.
35. Hoe kijk je nu terug op de periode voorafgaand aan jouw uithuisplaatsing? Vind je achteraf dat er genoeg naar jou is geluisterd?
36. Wordt er nog wel eens teruggekomen op die tijd (net voordat je hier naartoe kwam)? Wie vertelt jou er nog wel eens iets over? Kun je er vragen over stellen, en zo ja, bij wie?

De volgende thema's kun je eventueel overslaan of korter bespreken als je geen tijd meer hebt. In een later interview kun je dan wat langer de tijd nemen voor deze thema's.

Belangrijke andere(n)

Uitleg voor interviewers: we willen weten of er belangrijke anderen zijn aan wie de jeugdige steun heeft. Je kunt het gesprek starten aan de hand van de score die de jeugdige heeft gegeven in de vragenlijst (vraag 10). Als andere onderwerpen veel tijd in beslag nemen kun je dit onderwerp tot het laatst bewaren en eventueel overslaan.

37. Heb je het gevoel dat je bij andere mensen terecht kunt?
38. Zijn er andere volwassene(n) waar je veel steun aan hebt (bijvoorbeeld opa/oma, tantes/ooms/leraar etc)? Hoe is jullie band?
39. Naar wie ga je toe als je het moeilijk hebt/als je problemen hebt? Op welke manier helpen zij jou? Voel je je begrepen?
40. Zijn er vrienden aan wie je steun hebt? Op welke manier?
41. Heb je soms nog andere hulp/ondersteuning nodig? Zo ja, waarbij? En weet je waar je die hulp zou kunnen vinden?

School en vrije tijd

Uitleg voor interviewers: dit kan gaan over datgene wat op het moment van het interview speelt bij de jeugdige op school of in zijn/haar vrije tijd: over resultaten, contact met leraren, klasgenoten, hulp, zich geaccepteerd voelen, jezelf kunnen zijn, leuke dingen kunnen doen. Je kunt het gesprek starten aan de hand van de score die de jeugdige heeft gegeven in de vragenlijst (vraag 11).

Pas op dat je in het interview niet te lang praat over dit thema, hier ben je makkelijk veel tijd aan kwijt.

Als andere onderwerpen veel tijd in beslag nemen en de score uit de vragenlijst niet heel opvallend is kun je dit onderwerp eventueel overslaan en terug laten komen in een volgend interview.

42. Ben je van school gewisseld doordat je niet meer bij je ouders thuis kon wonen? Zo ja, heb je ook afscheid kunnen nemen? Hoe ging dat? Hoe was de start op je nieuwe school?
43. Hoe gaat het nu op school? Hoe vind je het om naar school te gaan? Wat gaat goed, wat gaat minder goed?
44. Krijg je genoeg hulp en steun?
45. Hoe is het contact met klasgenoten? Hoe gaat het met samenwerken, en in de pauze en na schooltijd?
46. Heb je het gevoel dat je jezelf kunt zijn op school?
47. Vertel jij op school iets over waar jij woont?
48. Wat vind je leuk om in je vrije tijd te doen?

Afronding

- Alle vragen zijn gesteld. Dankjewel voor je openheid over je ervaringen!
- Zijn er nog dingen die niet aan bod zijn gekomen en die je graag wilt vertellen?
- Wat vond je van dit gesprek?
- Ik zal de antwoorden op de vragenlijst (en eventueel de acties die we samen hebben geformuleerd) terugkoppelen aan de begeleider. Vind je dat goed?
- Vind je het goed als ik over een paar maanden weer kom om met jou te praten over hoe het met je gaat?

